

WÁRSAN

WACYI-GELIN | TOOSIN | DHISID

Tuulada barbaarinta ubaxa dalka

 SOS CHILDREN'S
VILLAGES

GUDAH

Po Box 696 - Telephone: 21350321 - Fax: 21355832- Jabuuti-Jamhuuriyada Jabuuti

Soosaaraha
Nur Elmi

Tifatiraha Guud:
Mohamed N. Elmi

Ku-xigeenka Tifatiraha:
Fuad A. Mohamed

Qorayaasha:
Dahir A. Mahamud
Leila Mohamed
Abdkafi Farah

Madbacod:
Graphic Print Ltd.

Xayeyisinta iyo Suuqgeynta:
David Odhiambo
Omar N. Ali

Productions offices:
Mohamed Osman Elmi

Mogadishu - Somalia
+252 616 460 132

Nairobi Office:
+254 721 883 458

Djibouti Office:
+253 778 721 23

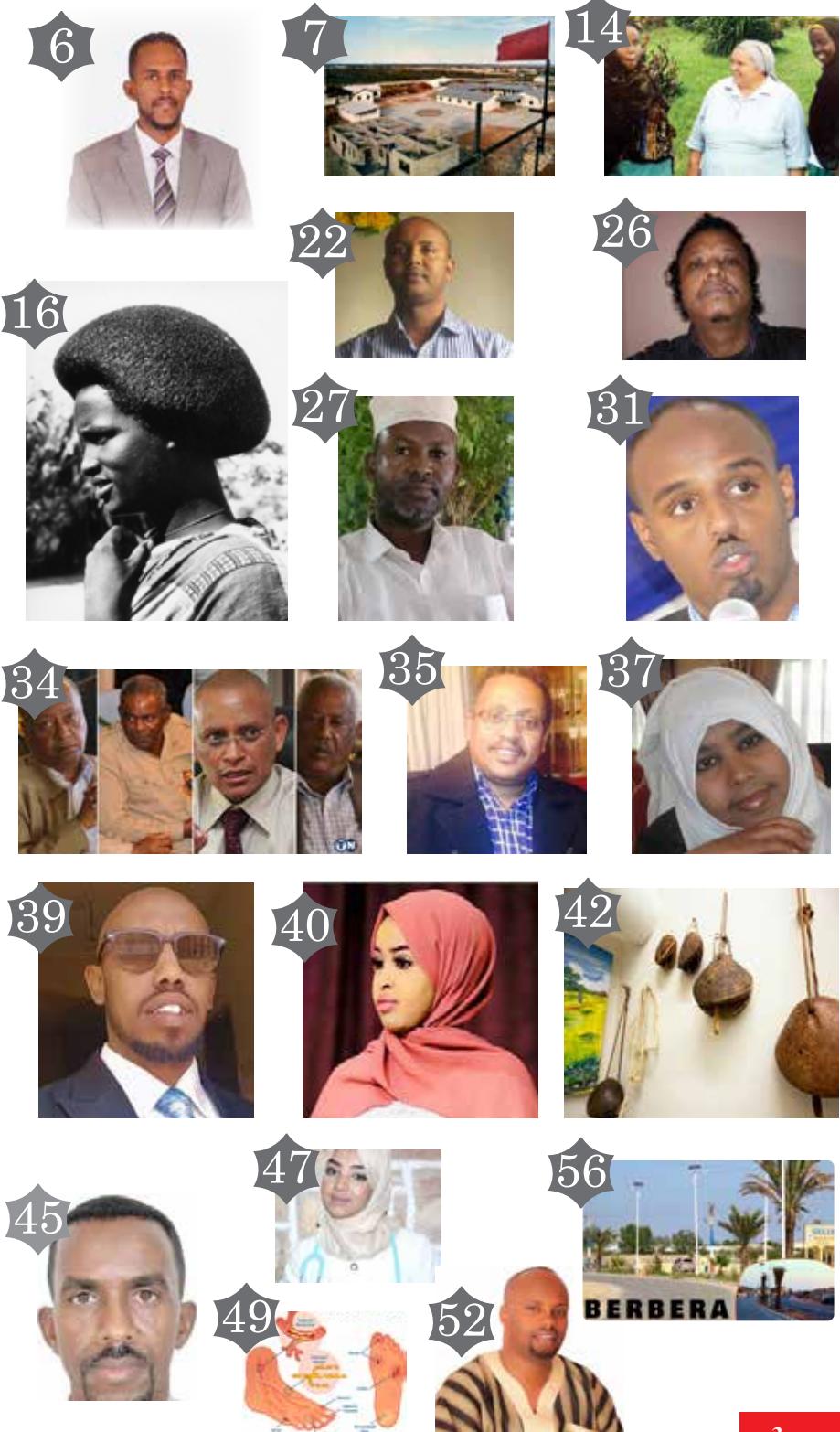
Macluumaadka xiriirkha:
warsan54@gmail.com
www.thewarsan.com

Maamulka Majallada Warsan, cid kasta ku wargelinaya inuusan mas'uul ka ahayn afkaarta ay gudbinayaan maqaalada ku soo baxa majallada warsan, siyaasada majallada aaney ka tarjumeyn, bal, waxa xilkaa iska le, qoraha maqaalka ku saxiixan oo kaliye.

Dulli lama hillaabtee, aaway hanadaddeennii

Tuulada Barbaarinta dhallaanka

SOS CHILDREN'S VILLAGES

WADDANIYADDA DHABTA AH, WAA TA DEGTA QALBIGA

Waa ii baryaba, waxa ka dhacaya dalka, waxay i xusuusineysa, halganka aan dhamaadka laheyn ee aan ugu jirnno inaan badbaadnno dad iyo dal ahaanba. Keennu (dalka) waa dalka kaliya ee Afrika ku yaal ee dhulkiisa ay qeybsadeen isticmaarkii reer Yurub iyo kuwa aan kuwaa lajinsi aheyn. Keennu, waa dalka kaliya ee dunida ku yaal ee dadkiisa lagu qasbay inay sanooyin noolaadaan xukuumad facaala la'aanteed.

Awoodo ayaa jira isu diray inay xaqijiyaan, oo hubiyaan inaan guul-darreysanno- kufnno, si ay toodu u nagaato. Laakin, waxa nasiibdarro dheeriya igu ah, marka dadkeyga qaarkii u bantaxo, dabar-goonta waxa aan dad ku nahay.

Markaan sawiranno riyooinkenna guud, waa inaan donnaa, sidii aan u ahaan laheyn

waddaniyiin u soo jeeda dana-hooda - taasoo mararka qaar naga dooneysa halgan joogto ah oo aan dhamaan. Dhabahaan markaan uga fekernno nolosha iyo waqtiga ku baxay halgan-keenna iyo halgamayaasheenna ku xusan taariikhdeenna halganka, Axmed Gurey, Aweys Al-barawwi, Sheekh Xasan Barsane, Maxamed Cabdille Xasan iyo sidoo kale dhallinyaradii SYL, kuma deg degeynno inaan dalkeenna xaraashnno.

Waa suurowdda inaan hellay madaxbannaani, laakin, hanashadeedii buu dhib naga hey-staa, waayo gumeystaha ayaa habeen iyo dharaar maleega dibin-daabyo iyo tabo uu ku hantiyo dhaxalkeenna. Waajib, waxa nagu ah goor kasta inaan eegnno diinteen, dadnnimadeena iyo ruuxa Somalinnimada ee isku keen xidha.

Bal in yar dib u fariiso- oo malee: Ma naqaan halka aan ka nimid? Ma fahamsan-nahay xaalladda hadda aan ku jirnno? Ma naqaan cidda aan nahay? Ma fahamsan-nahay, runtii ma fahamsan-nahay, halka ay noo waddo qeybsanaanta hadda? Ma fahamsan-nahay, mana nala qurx-oontay, siyaasad-goboleedka yeerisa, waxa ka socda hareeraha-yaga?

Wax laga xumaado oo kaliya maaha, hayeeshee, waxay ka-

looy tahay wax laga cabsado in qaarkeen ka fekeraan danta u gaarka ah kaliya. War waxan joognaa waqtigii aan is-uruusan laheyn oo cududdeenna is-ugeyn laheyn, dhanna isu raaci laheyn. War waa inaan wada shaqeyynno, soona kala hormarsanno danaha dalkeenna maareyntooda. Waa ineynaan qeyb ka ahaanin oo cadowga gacan ku siin waxyeellada iyo burburinta qarankeenna.

Cadowga dibadda oo tira-beelay awgeed, waa ineynaan innagu ableyda isula bixin oo dhabarka iska toogan. Waxa la joogaa waqtigii aan garabka isku qaban laheyn si aan Somaliaaliyadeenna u difaacnno. Yeynaan aqoonteen, u adeegsan duminta iyo cadow-kalkaalista. Yeynaan kheyraadkeenna xaraashin. Yeynaan bowdada iska toogan oo isku mashquulin, cadowgaa fursad helayee. Waxan leenahay dal mid la siistaa jirin; aan difaacanno, oo yeynaan iibin. War hooy dal aan Somaliaaliya aheyn ma lihin. Waa waxa kaliya oo aan heysanno. Wax badan ayaan xaqijin karnaa, laakin, waa markaan mid nahay, is-jecel nahay, is-buuxinno oo wax isu oggol nahay. Allow garab na sii.

Tifatiraha

Farriinta maamulaha SOS-Somaliya

Bismillah,

Suuragal in qaarkiin uusan maqal ama illobay Tuulada Caruurta SOS-Somaliya, waxase marag ma doonta ah inay jirto SOS-Somaliya, weligedna u adeegeysay, marka lagu daro waqtigii sokeeye-dagaalkii.

Tuulada Caruurta SOS-Somaliya, hooyada, dhallaanka iyo shacabka bey siisaa adeeg caafimaad, waxbarasho iyo iyadoo fulisa mashaariic nolosha bulshada saboolka ah kor loogu qaadayo. Tuulada waxa lagu asaassay Isbitaal weyn, oo daaweyntu bilaash tahay, beer dhallaanka lagu maaweeliyo, dugsiyo hoose, dhexe, sare iyo beer weyn oo intii aan la burburin cunnda u soo saari jirtay Tuulada SOS qoysaska ku nool.

Aqriste, SOS-Somaliya maalintii ay shaqada ka bilowday Somaaliya, May, 1985 tii illaa maanta marna qeybaheeda adeegga bulsho howl gab mey noqon, marka laga reebo beertii dalagu uga soo bixi jiray tuulada. Rajadu waxay in beerta dhowaan dib loo tacbo. Weydiintu ayaa noqon kadha, sideebey Tuulada SOS uga badbaadday aafadii saameysay qaranka intiisa kale, si gaara goobahii caafimaad iyo waxbarasho ee dalku lahaa.

In cibaaradii Xamar SOS-Somaliya ka badbaado, waxay ku timid qadarka Alle, dadaal iskaashii oo dhexmaray bulshada ay u adeegto oo de-riskeeda u badan, madaxdii SOS ee berigaa, oo diiday inay dayacaan bulsho ku jirta waqtiga ay ugu baahi badneed ama ugu badan tahay gacan-qabashada SOS iyo dhexdhixaadnnimada siyasadda u ah SOS International.

Eeg bogga 15

TAARIKHDA TUULOOYINKA CARUURTA SOS-SOMALIYA

Bilowgiidhismaha Tuulada sannadku markuu ahaa 1985kii

Tuulooinka Caruurta SOS-ta caalamiga ah- SOS Children's Villages International waa isu-tag ururro qaarradeed iyo qarameed caalami ah, ka howlgala 137 dal iyo dhulal caalamka ku fidsan. Waa la unkay 1949kii, xarunta Austriya- Fiyenna. Tuulooinka Cruurta SOS-Somaliya waa urur-qarameed xubin ka ah ururka caalamiga ee SOS Children's Villages International. Keennu waa mid ka duwan ururrada safalka caalamiga ee kale. Si dhow ayaan ula shaqeynaa bulshada maxalliga ah, xalladdu markay caadiga ka baxdana, safka hore baannu ku sugar nahay, jawaabna ka bixinna xaaladaha deg degga ah ee aadanaha soo food saara.

Sannadkii 1984kii ayey **SOS Children's Villages International** heshiis la gashay xukuumaddii Somaaliyeed ee berigaa Somaaliya ka jirtay. Dhis-mahii xarunta ayaa markiiba la guda galay oo laga fara xashay. Sannadkii xigay, golihii wasi-irrada ayaa qalinka saaray heshiiska. Mashaa-riicda SOS, waxay laga bilaabay Muqdisha. Tuulada, waxay ka kooban tahay xarun caafimaad oo hooyada iyo dhallaanka loogu adeego, beer maaweeulo caruureed, dugsiyo hoose, dhexe iyo sare iyo beerta SOS ee wax soo saarka dalagga, goobo tababar iyo mashaariic kale. SOS-Somaliya maalinna gacanta kamey deyn howshaa ay ummadda u bilowday, si kastoo dalku marayey xaalado qallafsan oo bulshada waxy-eello badan ka soo gaareysay, haddana SOS diyaar bey u aheyd u adeegga shacabka xaalad kasta oo lagu jiray ama lagu jiro.

Dhallaanka Tuulada SOS waqtigooda maaweeelada

SOS-Somaliya dagaalladaa, waxay ku weyday in ka badan 52 howl-wadeen, oy ku jiraan laba dalka aan u dhalan, iyagoo bixinaya adeegga loogu baahida badnaa ee xaaladaha deg degga ah u badan. Qiima mugle yaannu runtii ku bixin-nay Somaaliya. Howlaheenna, waxan ku fulinna dhexdhedaadnimo caalamka meel kastoo aan joognno. Faquuq ma naqaanno. Matalan Soke-eye-dagaalkii Somaaliya, adeeg caafimaad baannu siineynay kooxo soo kala jeeda, oo is wareemaya, waayo midna lama safanayn, oo waxa na loo yaqaan "dhexdhexaad" taasaanan ku hellay kalsoonida mid kasta.

Waqtigan, waxan nahay qolada ugu ballaaran ee dalka adeegga caafimaad siisa. Qorshaheennu waxa weeye inaan xoojinno oo dib u dhisnno nidaamka caafimaad ee Somaaliya.

Welhelm Huber – ninkii bilaabay Tuulada SOS-Somalya iyo Cabdullahi Maxamud Xirs-Ashcari-AHR-xubin gudidii fulinta SOS-Somaliya

Waa bulshada uu u adeego Isbitaalka SOS oo sugaya in albaabka laga fasaxo, si loo daweyo

Kuwa aan nahay, howsheennuse maxay tahay urur ahaan

"SOS" waxay ka taagan tahay "Societa Socialis" oo micnuhu yahay mujtamacu masuul buu ka yahay mujtamacu. Waxan aaminsannahay in dhallan kasta mudan yahay inuu hooyo helo, walaalo gabdho iyo wiilalba, hooy iyo bii'ad le bulsho is-gacan qabata. Shaqadeennu waa inaan isku heynno qoysaska, siinno xannaano kale haddii loo baahdo, gacan ku siinno dhallinta markey u xuubsiibanyaan xorriyadooooda iyo marka ay masuul iska noqonayaan. U doodnno xuquuqda caruurta. Si caruutu u helaan mustaqbal ifaya, waxan kala qeybgeleynayaa deeq-bixiyeyaasha, bulshooyinka iyo dowladaha taabbagalkeeda iyo u dhi-gista saldhig adag. Xaaladaha caruurta aaney qoyskooda la nooleyn, waxan kala shaqeynaa bulshooyinka iyo wakiiladau, sidii caruurta loo siin lahaa xannaano u beddesha ta qoyska oo jacel iyo gacansiin ku dhisan.

Waxan la shaqeynaa caruurta, qoysaska, bulshooyinka iyo duwalka, si looga hortago kala-daadashada qoysaska iyo hubinta in xaquuqda caruurta la meel mariyey.

Tuulada SOS-Somaliya 30 sano kadib

Sannadkii 1991kii, burburkii dowladdii Somaaliyeed iyo bilowgii sokeeye-dagaalkii, hey'adihii sama-falka iyo ururradii kale ee dalka ka shaqeynayey albaabada ayey isugu dhufteen howlihii ay hayeen, waddankana waa ka guureen. SOS-Somaliya mey joojin mana hakin howlahii insaaniyadeed iyo horumarineed ee dalka u heysay maalinna. Mana guurin. Hey'adda kaliya ee dalka ku hartay, fulisana adeegyada lagama maarmaanka u ah bulshada baannu aheyn illa muddo, intii ay ka soo noqonayeen sama-falayaasha MSF iyo ICRC. Adeeggayagu, waxa uu gaaray 6 milyan qof oo aheyd waqtii aad loogu baahnaa. Soddon iyo lix sano (36) oo shaqo aan joogsi laheyn ka wadnnay Somaaliya maaha howl fudud, gaar ahaan waqtiyadii sokeeye-isu gumaadka oo runtii ahaa waqtii cibaaro oo adag lala noolaa.

Dhallaan kasta xaq buu u leeyahay inuu xannaano hhelo. Ilma kasta waxan siinna xannaano sarreysa waqtiga koritaankiisa, si uu gaaro ama u xaqijiyo awoodiisa kartiyeed iyo hal-abuurnimo. Haddaad dhallaan tahay, waxad u baahan tahay qof garab kuu noqda, ku aaminsan, xaalad kastoo jirta. Tuulada Caruurta SOS, waxay u taagan tahay ilmaha koraya xannaano waalid la'aan, diyaar beyna u tahay inay siiso gacanta ay u baahan yihiin. Xannaanada sare ee na ag taal, muhimadda kowaad bey siineysa baahidooda gaarka ah iyo umuurahooda. Nafaqo iyo bii'ad deggan. Xiriirka adag ee caafimaad qabka ah, dhallaanka kasta waxa uu siinayaa kalsooi iyo dareen lahaansho oo muhiim u ah inuu noqdo qofka uu doonayo.

Qoysaska ayaan la shaqeynnaa: Dhallaan kasta, waxa uu u baahan yahay qof gacan siiya, difaaca waqtiga korrimeadkiisa. Hayeeshe, qoysas badan baa awoodi waaya inay dhallaanka siiyan xannaanada lagama maarmaanka u ah dhallaanka duruufo dhaqaale awgood. SOS-Somaliya ayaa bixisa kaalmo jaan-go'an oo la siiyo qoysaska baahida daran qaba, si leysugu hayo oo dhaqaale xumo awgeed ugu kala daadan. Mid ka haracyada hooyadu ku sii nasato inta laga gaarayo meertadeeda aragga takhtarka

Muuqaal ka mida Tuulada SOS dhexdeeda

Hirashadeenna: Dhallaan kasta qoys baa le, ku koraa jacel, qaddarin iyo nabadjelyo

Maxaan u taagan nahay: Qoysas baannu u dhisnaa dhallaanka baahi qoys qaba, gacan baan ku siinnaa inay qaabeeyaa mustaqbalkooda, kadibna waxan la wadaagna horumarinta bulshooyinkooda.

Qiyamkeenna baannu ku nool nahay, una taagan nahay:

Dhiiran: Ficil waa qaadan naqaan

Hoggaansamid: Ballamada waa ku adag nahay

Aamnaad: Waa is-aaminsan nahay

Isla-xisaabtan: Waxan nahay kuwa lagu kalsoonaan karo la shaqeyntooda

ADEEGYADA SOS SIISO DHALLAANKA

Xannaano waqtii dheera iyo waxbarasho: Tuulada Caruurta SOS waxay siisaa caruurta weyday xannaanadii labada waalid, xannaano ku haboon sida xannaano-qoyseedka SOS iyo ta kafaala-qaadka. Tuulada Caruurta Xamar, waxa waqtigan ku kora 120 caruura wiilal iyo gabdh, bii'ad nabdoon iyo xannaano dhameystiran lagu siiyo. Cunto nafaqo le, hooy, waxbarasho iyo daryeel caafimaad loogu diyaariyey.

Xuseen Faarax- Aabha caruurta Tuulada

Barnaajyada xoojiya qoyska: Barnaamijkan diiradda waxa uu saaraa qoysaska dhinaca dhaqaalah ka liita ee noloshooda saameyn ku yeeshen saboolnnimada, cudurrada iyo shaqaaqooyin aloosma. Ku-talagalku waa in qoysaskan noloshooda la caadiyeeyo, loona surageligelyo jawi haboon oy caruurta ku koraan iya-goo la nool waalidkood. Sidoo kale in laga hortago in qoysku burburo, caruurtuna dayacmaan. Barnaamijku, waxa uu asteeyey 200 oo qoys oo dan yara oo loo abuuray mashaaric iyagu leeyihii, maamulaan oo deyn xadidan loogu qoondeeyey, si loo kobciyo jeebkooda, dhallinta ayaana si gaara looga faa'ideeyaa.

Waxbarashada: Tuulada Caruurta SOS, waxay waxbarashada asaasiga ah siisaa caruurta ay ka luntay xannaanadii waalidka iyo kuwa halista ugu jira inay lumiyaaan xannaanadii waalidka. Dugsiga dhallaanka ee Muqdisho Tuulada SOS ku leedahay,

Mid ka mida hooyo xannaaneysa dhallaanka aan waalid laheyn ee lagu hayo Tuulada

waxa ka af-laxay caruur gaareysa 105. Dugsiga dhexe-sare ee Hermann Gmeiner, waxa ku jira 496 arday. Wxa intaa dheer, SOS, waxay deeqo waxbarasho siisaa ardayda baahi gaara qaba ama aqontoobay. Tayada goobaha waxbarasho ee SOS awgeed, waxa sannadba sannad kordhaaya dalabka soo gelitaanka goobaha waxbarasho ee SOS leedahay. Waa waxbarasho loo dhameeyey tasiilaadka muhiimka u ah waxbarasho la mahadiyo.

Tuulada SOS bulshada ku nool mid ciyarta uu ka helo u hayo waa loo keenay

Takhtar u shaqeynaya shacabkiisa

Hooyoyin loo sharraxayo barbaarinta dhallaanka gudaha isbitaalka

Cabdi Cusman- mid ka mida shaqaalahii lagu furay Tuulada SOS, illa haddana jooga

Tababarka iyo shaqaaleynata: SOS, waxay leedahay machad waxbarasho oo soo saara kaadir-caafimaad oo aqoon sare lagu hubeeeyey (kalkaalis iyo umulis).

Dusiga waxa la albabada loo furay sannadkii 2002, gacanna waxa geystay hey'adda ECHO. Kaadir hagaag loo tababaray ayaa ka af-laxa sannad walba,

Dugsigii ay gacanta ka geysatay Baadiriyyad Sgorbati, arday munaasabada qalingebintooda ka qeybgelaya.

Xaaladaha bani'aadamnnimo ee soo deg dega: Sida ururra badan sama-faleed yeeleen SOS-Somaaliya mey dayacin dadkii ay u adeegeysay waqtigii ay ugu baahi badnaayeen, dalkana kama tegin waqtigii madoobaa oo haarahiisi dambeeyaan. Abaarahii cuslaa ee 1991kii iyo 2011, 60000 oo qof ayaa naga helay adeeg caafimaad oo dhameysti-

tababar saddx sano ah kadib. Goobaha caafimaadka qaranka ayey dhamaan ka howlgalaan, oo waxa salku heysaa siyaasa

ran, cunto iyo biyo nadiifa, gaar ahaan bara-kacayaasha gudaha. Howlahii aadamnnimo iyo horumarineed ee SOS-Somaaliya ka qabatay Somaaliya laguma soo koobi karo qorma kaliya, waxanse bulshada Somaaliyed ee aan u adeegnno u ballan-qaadeeynaa inaan wadnno adeegga inta karaankayagu ahaanayo.

Hirashadeenna: Dhallaan kas-ta qoys baa le, ku koraa jacel, qaddarin iyo nabadjelyo

Maxaan u taagan nahay: Qoysas baannu u dhisnaa dhallaanka baahi qoys qaba, gacan baan ku siinnaa inay qaabeeyaan mustaqballooda, kadibna waxan la wadaagna horuminta bulshooyinkooda.

ODDOROSKEEDII KU DHABOOBAY

Sr. Leonella Sgorbati, waa gabadhii wax ka qotomisay dugsiga kaadiriinta caafimaadka SOS-Somaliya. Haddana lagu dhex dilay, 2006dii

Sr. Leonella Sgorbati, waxay aheyd Sooro u dhaltay Tayaaniga oo door weyn ku laheyd sidii looga dhisi lahaa dugsi soo saara kaadiriinta caafimaadka ayaa inta aan lagu dilin Xamar, sannadkii 20006kii sidan tiri, "Waan ogahay inay jirto rasaas magageyga lagu dul qoray, ma ogi goorta ay imaaneyso, laakin inta ay maqan tahay, waxan u sii adeegi doonaa Somaalida. Sagarbati, warkaas waxay tiri, mar ay la hadashay warbaahinta leyska arko eeTalyaaniga.

Lix bilood kadib, Sgorbati odoroskeedii run ayuu noqday. Sebtembar, 17, 2006kii ayaa iyadoo ka baxeysa dugsigii ay gacanta ka geystay dhismahiisa ee Tuulada Caruurta SOS-Somaliya ayuu mid gacan ku-dhiigle ahi, iyada iyo wadaheedi madaxa ka toogtay, dhaawac soo gaaray beyna mar dambe labaduba u geeriyodeen. Dadkaad u adeegeysay gacantooda ku bax, maskax sawiri kadhaa malaha ma jirto!

Ka yimid bogga 6

Tuulada SOS ayaa aheyd xarunta kaliya ee adeeg-caafimaad iyo waxbarasho oo dhameystiran siineysay bulshadii soo kala jeedday ee waqtigaa madow.

SOS-International heshiiskii ay Somaliya ku soo degtay, waxa la qotomiyyey 1984tii, howlgalkeduna waxa uu bilowday sannadkii 1985tii iyadoo wax walba loo dhameystiray (Dhul-degaan, mid beerasho iyo miisaanid) kabta adeegyadeeda, guddi fulineed oo dowladda iyo tuuladu xubna ka ahaayeen ayaana maamulayey.

"la kaalay qofka kugu matala golaha shacabka"

Gudidaas iyo doorkiisii maanta mid jira maaha, inta uu maqan yahayna SOS badh baa maqan. SOS-Somaaliya, waxay ku tiirsaneyd wixii 1991kii ka dambbeeyey, welina ku tiirsan tahay miisaanid yar, oo looga qoond-eeyo qaaraanka **SOS-International** dunida ka yaboohiso. Doorkii xukuumad Somaaliyeed inuu maalin uun yimaado rajaan ka qabnaa.

Qorshe ayaa jiray Tuulada **SOS Somaaliya** lagu gaarsiiyo isku-fillaasho dhaqaale ka xoreeya gacma-hoorsiga, welina waa mid safka hore noo ah, bal waa mid u baahan in leysugu tago. Haddii doorkii dowladdu maqan yahay, waxan u gacan-haadi-nayaa, oo cod-dheera u dirayaa

bulshada Somaaliyeed, gaar ahaan sharikaadka hantileyda ah in Tuulada SOS, si gaara loola socdo, lagalana qeybgalo sabata bixinta dhalaanka Somaaliyeed ee dayacan, waalid aan la heyn. SOS waa halka ugu habboon ee in wax la gashado tahay.

Waxan xaqijin doona dhinaceenna in maareeyntu noqoto mid u furan xisaabtanka iyo kor-jogteynta, shilin walbana halka ku habboon la dhigo. Hooyada iyo dhallaanka oo dhinaca caafimaadka iyo waxbarashada laga dhiso miyaaney laf-dhabar u noqon heyn bulsha ku taameysa inay asaageed hiig-sato iyo in la diyaariyo jil u diyaarsan hanashada mustaqbal-ka dalka.

Haa hubaal. **SOS-International** oo u adeegta 137 dal, miisaaniyaddeeda badankeed waxay ka timaada dad aan maal-qabeenno aheyn oo bixiya 1\$, 5\$ ama 100\$ iyo hantiley ku deeqa ama kafaala qaada qoysas doora. Qiyas, 25 milyan qof, haddii kiiba 10\$ bishii iska jaro inta hooyo iyo dhallaan ee cudur iyo aqoon-darro ka badbaadi katha. Qaaraan la noo ka uruuriyo dunida, waxa ka sharaf iyo qii-mo badan midka jeebkeenna ka yimaada, dadkeenana asturaya.

SOS-Somaliya, 36-da sano ee Somaaliya joogtay, waxay soo saartay dhallinyaro ku hubeysan aqoon, dhaqan-diimeed iyo akhlaaq suuban. Qaarkood waa jaamaciyin ku takhasusay laama cilmiya ee dalku ugu baahi badan yahay. Dadaalkaa sanna-dada nagu qaatay iyo xoolaha

xad-dhaafa ee dhallaan walba galay (qiyaastii 300,000\$ mid-kiiba), ayaan nasiibdarro keenin mirihii gaar ahaaneed iyo qarameed ee laga filayey.

Yaa ka ciil iyo xanuun badan, markaad aragto qof aad diyaarisay, sugeysayna inuu isku fillaado, dalkana anfaco, oo haddana kugula soo noqday su'aalo iyo baahiyo badan oo aanad jawaab u aheyn?

Dhallintaa aqoonta le ayaa mujtamaca ay u dhasheen kala kulmay faquuq bulsheed iyo nololeed. Qabiilkoodu waa Somaali, hayeeshee, 4.5 ayaa caqad kale ku noqotay, oo waxa hor-taal marka uu/ay shaqa doonto, "la kaalay qofka kugu matala golaha shacabka". Qofka golaha ku jira, waa mid qabiil mata-la. Mid Somaalinnimo ku mata-la ayaa maqan. Waa xujo la nool nahay, oon bulshada iyo qaranka ugu yeereynno in wadajir loo suuliyo.

**Cadulqaadir Dhaqane Cabdi
Maamulaha SOS-Somaliya**

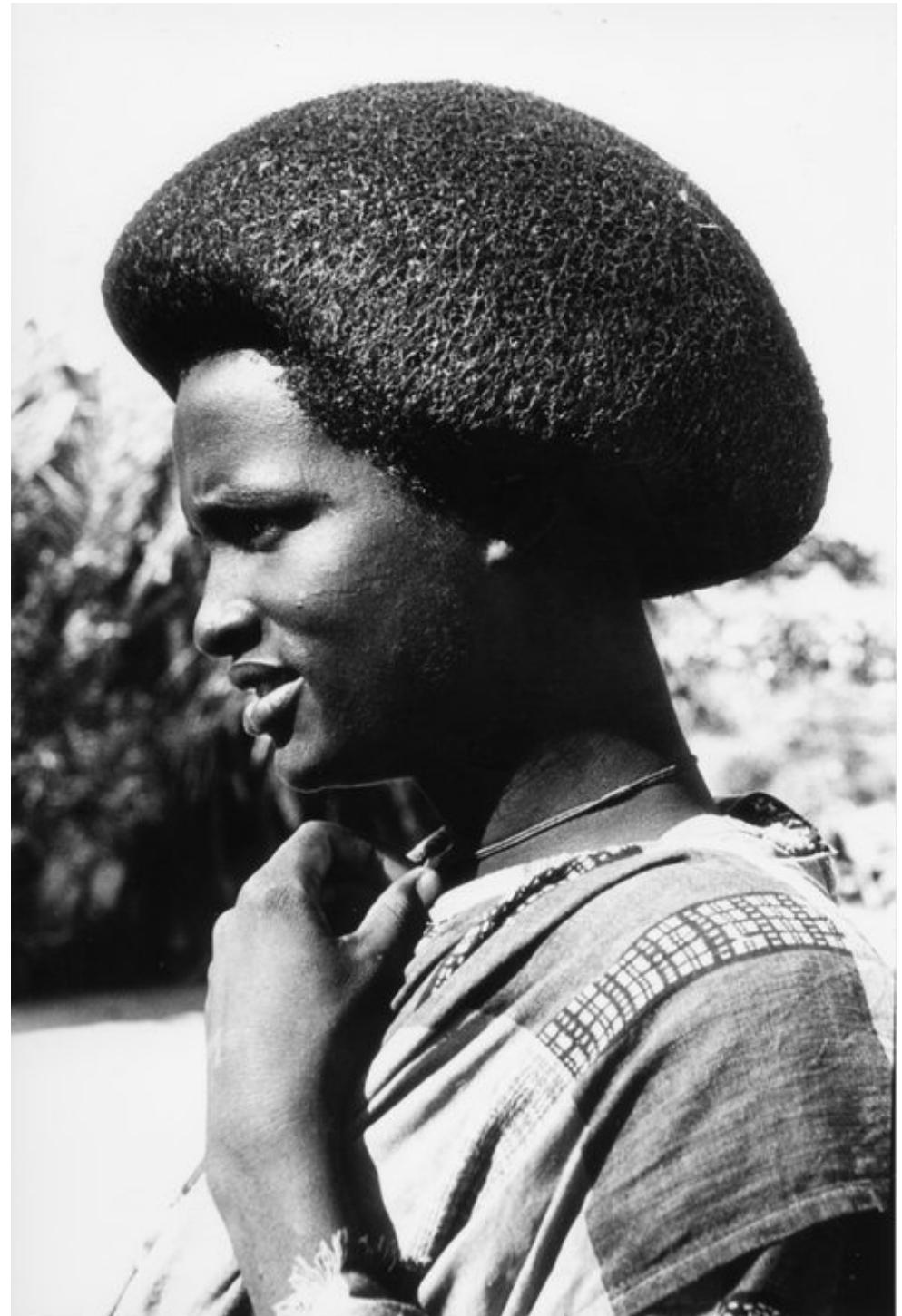
Dhaqan Geeljir iyo Mid Dawladnimo

(Qormo aan helay 16 sanno hortood kolkii la faafiyay, oo aan qolka keydka idinka soo saaray. Akhris wanagsan)

"Wallaahay, oo billaahay, oo tollaaahay Soomaalida annaga ayaa ugu badan, ugu hodansan, ugu cilmi badan, oo ugu ilbaxsan. Taasi, waa xaqiqo la wada og yahay haddana aan naloo qirayn, waayo waa nala xasdayaa. Run haddii la doonayo dalkani wuxuu u burburay dulmi annaga nalagu sameeyey, isla sababtaas ayaana loo heshiin la'yahay. Haddii la garan lahaa cid aan annaga ahayni in aanay madaxweyne noqon karin, xaqna u lahayn, beri hore ayaa la nabdi lahaa.

Xalka Somaaliya in uu ku jiro in annaga talada naloo dhiibo, waxaan dunida ugu qeexay maqaal dheer oo aan ku faafiyey wargeyska caanka ah ee **Washington Post**, maqaalkas oo mar dambena lagu daabacay **La Monde** iyo **al-Ahraam**. Sidaas si la mid ah ayaan dhambaal warbixin ah oo arrintaas ku saabsan u diray xogħaya guud ee Qaramada Midoobay Kofi Annan.

Dhambaal noocas ah waxaan kale oo u kala diray ururrada kala ah Midowga Afrika, IGAD, **Midowga Yurub, Jaamacadda Carabta, Ururka Dunida Islaamka** iyo **Itoobbiya**. Waxaan kale oo u kala diray dalalka iyo hay'adaha

Oktoobar - Diisambar 2021

deeqda bixiya, iyo weliba gabadh deeqda bixisa oo iswiidhish ah.

In aannu Somaalida ugu sarrayno si aan u caddeeyo qoraalladaas aan diray oo dhan waxaan ku sii lifaaqay tirokoob rasmi ah oo aan aniga iyo labo aan adeer u ahay dadka Somaalida ku samaynay, oo uu qabiilkaygu ka noqday 81,9%. Taasi waa run weligeed la ogaa, laakiin ogaan loo qarin jirey. Waa xaa kale oo diray diliwaan ay ku cad dahay hantida guurtada ah iyo ta ma-guurtada ah ee ciddayda, taas oo noqotay 89,2% hantida guud ee umadda Somaalida. Si aan u caddeeyo aqoonta iyo maskaxda Somaalidu in ay annaga tahay, qolyahaas waxaan u diray dhammaan shahaadooyinka jaamacadeed ee ay tolkay haystaan, kuwaas oo ay ka mid ahaayeen 27203 (toddoba iyo labaatan kun laba boqol iyo saddex) oo ah nooca la jecel yahay ee PhD.

Intaas, waxaan raaciyeey khariidad muujinaysa dhulka aaNnu Somaaliya ka degNno, oo ah 79,5%, waxaanan sawirro ku caddeeyey in uu yahay dhulka ugu fiican oo wax walba laga heli karo. Waa xabaalaha jiifa ayey mid mid maxkamad akhlaaqueed iyo tariikheed saari doonaan. Wax kasta oo ay innaga sheegi doonaan, iyo erey kasta oo ay innagu nacdal doonaan, waxay iigu muuqdaan sida uu kumbiyutarka aan hor fadhiyya iigu

dhulka ka soo fuuro. Isla markaa, waan uga warramay cida-ha kale ceelashooda in ay wadaantu dhooqo ka soo qaaddo, dhulkoodana dhagax kululi ka soo fuuro.

Ma aan qarin qabiillada kale oo dhan Ilaahay in uu ku jirrabay deegaan omos iyo bacadsoore ah oo aan lagu noolaan kardin. Dadaalkaygu durba wuxuu dhalay natijjo la taaban karo. Tusaale ahaan, tifotiraha wargeyska **Washington Post** markiiba wuxuu ii soo diray ammaan iyo booskaadh uu daayer ku sawiran yahay. Waad iska garan kartaa, taas in uu ka wadey 'idinka mooyee Somaalida kale waa wada daayer.'

Sidaas ayuu qofka Somaaliga ahi u fekeraa una dhaqmaa. Qisadani waa mid ka mid ah majaajillooyin, sheekoooyin, filmaan iyo fan kale oo ay faca soo socdaa innaga samayn doonaan. Waxay aad u baadhi doonaan fekerka iyo dhaqankeenna maanta, aad ayeyna ula yaabi doonaan. Gaar ahaan, waxay weynayso saari doonaan, ilaysna ku shidi doonaan, shakhsiyadka maanta caanka ah: mid wax qora, mid gabya, siyaasi, oday dhaqameed iyo mid aqooniyahan sheegta. Intaba iyaga oo xabaalaha jiifa ayey mid mid maxkamad akhlaaqueed iyo tariikheed saari doonaan. Wax kasta oo ay innaga sheegi doonaan, iyo erey kasta oo ay innagu nacdal doonaan, waxay iigu muuqdaan sida uu kumbiyutarka aan hor fadhiyya iigu

muuqdo.

Somaali kasta oo qurbaha ku nool weydiinta ugu adag ee uu shisheeyaha kala kulmaa waa: Maxaad isku dilaysaan? Weliba, si jawaabta la inoogu fududeeyo ayaa la raaciyyaa: Ma kala diin baad tiihin? Ma kala dad baad tiihin? Mise kala af iyo dhaqan? Weliba dadka taa ina weydiinayaay iyagu diin, isir, af iyo dhaqan toona isuma dilaan. Qabyaalad ayaanu ku dagaallamaynaa ma aha wax uu qof wax isku falaya oo dareen iyo damiir lehi afka soo marin karo. Waxay xaqiraad ku tahay dadnnimada aad u taagan tahay gebi ahaanteedba. Taa ka sokow, qof caadi ah oo dunidan casriga ah ku nool waxaas kuma qancin kartid.

Anigu shakhs ahaan marka taa la I weydiyo, waxaan kiciyaa fawdo, mashaakilka weyn ee dunida ka jira ayaanan arrinta ku walaqaqaa: " You know... because the fucking Cold War... you know... and then... the New World Order... you know" Wax caynkaas ah. Qofka su'aashaas i weydiyyaa wuxuu iga tagaa isaga oo wareersan oo waxii uu awel arrinta ka fahamsanaa wax ka sii yar ka fahamsan. Cidna aqoon

“ Waxa dhacaya oo dhan waxaa ka mas'uul ah reer hebel oo ah qolo aad u xun ”

kama hagrado ee qudhayda ayaa jawaab u baahan. Marar badan, waxaan la kulmay dad rumaysan in ay gaajo ina duba-

tay oo aynu cunto kala boobayo. Haddii ay jecel yihin sidaas ha u haysteen. In cunto la isku laayo ayaaba dhaanta in qab-yaalad la isugu baaba'o.

Foolxumada ay weydiintaasi lee dahay run ahaantii dareenkeedu inaguma wada jiro ee waa qof iyo aragtidi. Waxaa jira Somaali badan oo in ay ka khajilaan ha joogtee ku xarragooda. Maalin ka mid ah sannadkii 1990kii ayuu nin suudaani ahi aniga iyo laba kale nala soo fadhiistay. Wuxuu nooga baroordiiqay hoogga iyo nasiibxumada dadka Somaalida haysata. Dabadeed, sida ay caadadu tahay wuxuu nagu bahdilay weydiintii inkaarta qabtay." Maxaad isku dilaysaan?"

Aniga iyo mid kale markiiba waxaanu la soo boodnay weedhii uu beryahaas carrabku iska bartay ee ahayd" kelitalis baa kadeedka keenay". Laakiin ninkii sad-dexaad ayaan maskax tayada ka sarraya adeegsaday oo damcay in uu qabiilkisa guul u sa-meeyo, qabiil kalena guuldarro." Waxa dhacaya oo dhan waxaa ka mas'uul ah reer hebel oo ah

qolo aad u xun", ayuu ku jawaabay, oo weliba sharax dheeraaciyeey isaga oo dabeeecada-ha qolaadaas ka sheekaynaya. Suudaanigu jawaabtaa doqonta ah wax qaddarin ah uma uu muujin, ama maba fahmin. Wax aanan sigaar iyo xashiishad u kala garanayn oo uu warqad yar ku duubanayey inta uu shi-tay ayuu annaga oo weli nacaso ah halkii nagaga tegey.

Waxii uu na weydiiyey weli jaahil ayuu ka ahaa, laakiin annaguba waanu ka ahayn. Dhacdadaas afar iyo tobanka sano laga joogaa maalinba ta ka dampaysa waxay ii sii caddaysaa badown-imada iyo aragti dhowaanta ina haysataa sida ay u qoddo

Mas'aladan wejigeeda ugu yaabka badani, waa mid aan aniga oo kuray ah fahamsanaa, haddana aan maanta arko dad waaweyn oo ku qaldama-yaa. Arrintaasi waa is-ahaanta Somaalida iyo kala ahaanta itoobbiyaanka. Waxaa la garan la yahay Somaalidu in ay tahay qawmiyad keliya, halka ay Itoobbiya midayso tobannaan qawmiyadood.

Tigreega oo keliya ayey Somaalida oo la isku wada daraa la gudboon tahay. Haddana waxaad arkaysaa qof weyn oo raba in uu qabiil hebel iyo qabiil hebel kala geeyo halka ay kala joogaan Tigreega iyo amxaaradu. Taasi waa cuqdad fogaatey iyo jahli madoobaaday oo isku milmay. Itoobbiyaanka qurbaha ku nool ku kari maysid in uu si fudud kuugu sheego qawmiyadda uu Itoobbiya ka sii yahay, qabiilna iskaba daa. Si kasta oo uu kaaga warwareejin karo ayuu samay-nayaa. Markiiba adiga ayuu ku haybsanayaa, oo gobol-lada iyo qabiillada Somaalida kuu kala qaadqaadayaa, oo cidda uu kugu maleeyo ama kugu xansado kuu ammaanayaa. Sababta oo ah Somaalida ayuu dacifnnimadaas ka arkay. Dabeeecaddaasi waxay aad ugu xooggan tahay amxaarada iyo Tigreega, labadaas oo Somaalida il dheer ku eega.

Taasi doqonnimo ma aha ee waa aqoonta iyo dhaqanka soo-jireenka ah oo aanay ummadNnimadu meel ku lahayn qabiilkuna ka buuxo. Intii aan gumaysiga reer yurub iman, waxaa la ahaa qabiilooyin mar isdila, mar isu gabya, mar

Geela kala dhaca, marna xidida. Wax intaa dhaafsan la isma tari jirin, la ismana yeeli jirin. Meel halkaa ka sarraya in la isugu iman karo lama aqoon. Aqoonta iyo wacyiga sidaa u liita, ee qabiil iyo qaran lagu kala saari kari waayey, ayaa waxii yaraa ee marla isu keenay lagu burburiyey.

Qofku haddii uu maqlo iyada oo Somaalida xumaan laga sheegayo u diiri mayo, haddiise tolka uu yahay erey xun laga sheego xanaaq ayuu la kacayaa. Haddii ay shisheeye qabiilkisa wax wanaag u eg ku tilmaamaan, ama qabiil kale xumeeyaan, wuu ku farxayaa kuwa kalena ugu faanayaa.

Wuxuu garan la yahay shisheeyaha qayb Somaalida ka mid ah caayey isagana inay caayeen. Wuxuu garan la yahay dhulka uu cadaabta iyo lamadegaanka ku sheegayaainuuisladalkiisayahay.

Inta uu sidaa yeelo ayuu haddana hadhow iska oo hinayaa oo iska dhigayaa mid Somaali naf u haya. U malayn maayo bani'aadan kale oo dabcigaas lehi in ay j i r a a n .

Weligeed qabyaalad lagama xoroobin, xataa marxaladiihi gobannimodoonka iyo dawladnimada. Gobannimadoonku wuxuu ahay xamaasad iyo qiro dunida kale lala qabay. Waxay ahayd xaalad cusub oo qabyaaladda yara shiiqisay laakiin aan marnaba beddelin ama dilin. Ma ay ahayn feker asaas leh iyo dareen dhiigga iyo dhuuxa u dhaadhacay, sida marar badan lagu sheego, ee waxay ahayd selel lala booday iyo qaylo aan dibnaha dhaafsanayn.

Taa, waxaad ku garataa markii dawlad la helay dadkii dhaqdhaqaqyadaas hoggaaminayey

qabyaaladdii ayey dib ugu wada noqdeen, oo nin waliba tol iyo qaraabo ayuu urursaday. Bilawgii kacaanka xamaasaddu ma ay ahayn waddaniyad uurka iyo iimaanka ka soo go'day.

Dadkii talada qabtay waxay wada ahaayeen qabiili iyo cuqdadlow. Markiiba waa kuwii xin iyo xaasidnnimo boqnaha iswada gooyey. Marba xamaasad cimri gaaban oo aan xiddiddadu dhulka ugu jirin ayaa ubax bix-

“Qabiilka Haahay baa abuuray oo dhib ma leh ee qabyaaladda ha la iska daayo”

isa, dabadeed markiiba hanfi qabyaalad ah ayaa qallajiya.

Qof waliba sida uu waddani ugu eg yahay ayey wejigiisa maaskaradu ka dhacdaa oo uu ilko horor la soo baxaa. Afartankii sano ee dawladda la ahaa calan aan habeen keliya dhaxan laga wada dugsan maalin keliyana milic laga wada hadhsan ayaa macnodarro ha-wada isaga babbanayey. Isaga ayaaba la isugu dhuuntay oo la isku wada gawracay. Muddadii ay Somaalinima-

du ugu khayrka roonayd haddana beeluhu sidii hore ayey ceel walba isku dilayeen xafiis walbana isku dulmayeen. Sidaas oo ay tahay haddana maanta dareenka iyo fekerka Somaaliga kama maqna in dawlad dhexe loo baahan yahay, si ay ahaato iyo heer ay ahaataba.

Ma jiro qof miyir qaba oo rumaysan in qabyaalad lagu noolaan karo. Laakiin qabyaaladda ayaa ah maandooriye iyada oo la neceb yahay haddana aan la joojin karin. Dareenkaa yar ee waddaniga ah waxaa laga dhaxlay gumaysiga iyo xoogaa dawladnimo ah, oo haba iska xanuun badnaatee la soo arkay.

Mise waxaa jirta waddaniyad dabiici ah oo ay qabyaaladdu ku daboolan tahay? Mar baan buug ka akhriyey dad shish-eye ah, uu barafasoor Guush ka mid yahay, kuwaas oo rumaysan Somaalidu inay leedahay waddaniyad dahsoon “**diffuse nationalism**” taas oo xilligiba mar qaraxda. Waxay innagala mid dhigeen bulshada jarmalka oo dabcigaas lagu yaqaan. Saadaashaasi malaha waxay in-naga fududaynaysaa culayska ay quustu innagu rartay?

“**shucuub iyo qabaa'il ayaanu idinka dhignay**

Haddii la isku raacsan yahay qabyaaladdu in ay tahay waxa uu magaca somaaligu eeday, la iskuma raacsana qabiilku in uu sidaas yahay. Dad badan baa ku andacooda

qabiilka iyo qabyaaladdu in ay laba kala yihii. “Qabiilka Ilaahay baa abuuray oo dhib ma leh ee qabyaaladda ha la iska daayo” ayaa lagu celceliyaa. Taas waxaa loo dalii-shadaa aayad Qur'aan ah oo uu Ilaahay ku sheegay in uu dadka ka dhigay shucuub iyo qabiilooyin. Anigu waxaa si buuxda u hubaa inta uu qabiil jiro qabyaaladani in ay jirayso, ha yaraato ama ha badnaatee.

Inta ay jiraan dad abtarsi isu raacay waxay lid ku ahaan-ayaan dadka aan abtirsigaas la wadaagin. Waxay isu kaashanayaan, oo isugu hiilinayaan, wax kasta oo ay dheefi ugu wada jirto, xataa haddii ay danta guud sidaa ku lumayso. Taasi waxay keenaysaa dulmi bulshada kale ku dha-ca, waxaana burburaya shar-ciga iyo caddaaladda ay tahay in sinnaan loogu noolaado.

Qabiilka Somaalida ee aynu-waxa uu geystay welina geysan-

ayo wada og nahay, haddii diin lagu difaaco waxaa meel lagaga dhacayaa ujeeddadii diinta loo soo dejiyey ee ahayd nabad, caddaalad iyo guud ahaan danta noola. Haddii uu Ilaahay yidhi “shucuub iyo qabaa'il ayaanu idinka dhignay” miyuu yidhi “**qabiilku diinta ayuu ka mid yahay ee ha ka tegina**”? Xeerkarka ugu muhiimsan ee xukun dejinta fiqhiga islaamka lagu halbeegto, waxaa ka mid ah wax kasta oo xalaal ahaa haddii ay macsi keenayaan in ay xaaraan isu rogayaan.

Sidoo kale haddii ay waajib diini ah joojinayaan waxay no-qonayaan xaaraan. Haddaba qabiilku sow ma keeno macsi badan, waajib badanna ma joojijo? Haa, wuxuu keenaa qabyaaladda taas oo iyaduna dhasha dil, dhac, kufsi, nacayb iyo wax kasta oo xun. Isla markaa wuxuu baajiyyaa waajib diini ah oo ah wадаирка iyo midnNimada muslinka. Sabab nololeed iyo mid diineedba qofku wuxuu u baahan ya-

hay oo keliya in uu barto oo sheegto dad aad u kooban oo ah xigto ama ehel.

Laakiin in uu qabiil sheegto ama lagu sheego wanaag meelna wanaag kama soo geli karo. Sidaa darted, ma habboona in carruurta la maqashiiyo “qabiilka Ilaahay baa abuuray oo xumaan ma leh”. Isla mark aad ilmaha qabiil bartay ayaad qabyaalad bartay.

Jiritaanka iyo jiritaan la'aanta ummadnnimo waxay si buuxda ugu xidhan tahay hadba sida qabyaaladda looga baxo ama aan looga bixin. Lama abuuri karo hab-feker iyo hab-dhaqan cusub inta qabiil la oggol yahay. Isbeddel arrintaas ku saabsani kuma iman karo ul sixir ah oo la innagu dhufto ama dawo farmasiga laga soo iibsado, waxayse u baahan tahay dadaal marxaladayan. Somaali aan qabiil caabudin in la helaa waxay u baahan tahay shuruudo dhawr ah:

A) Tacliin iyo wacyi uu qofku ku

kala garan karo, waxa nolosha muhiim u ah iyo waxa aan u ahayn.

B) Dhaqaale iyo isku kalsoonni uu tolka kaga maarmi karo.

C) In la helo koox feker ahaan iyo ujeeddo ahaan dhisan, taas oo si dhab ah uga kortay qabiilka, koritaankaas oo feker iyo ficolba ka soo baxa.

D) In bulshada la dhadhansiiyo, muddo yarba ha ahaatee, qarannimo ku dhisan caddaalad iyo sharaf, taas oo uu qofku jiritaanka iyo mustaqbalisa ku aammini karo, kana gudbin karta in uu hiilka iyo hooda tolka mar dambe u hiloobo.

Masiibada ugu weyn ee Somaalida haysataa waa iyada oo aan lahayn ama ay ku yar yihii dad leh feker xor ah oo ka sarreeya ka dadweynaha caadiga ah. Kalagu tuhmayo in uu hayo ga-rashadii loo irkan lahaa inta badan. Waxaa ka muuq iyo qaylo dheer geeljirka ay ilmo ad-

eerka yihii (geel-jir waxaan ka wadaa qof kasta oo leh dhaqanka geeljirka, xataa haddii uu magaalo ku dhashay). Geel-jirku kuma qaldana caqligiisa reer hebel dhaafi kari waayey, waxayse karti la'aani haysaa ka uu madaxa kaga fadhiyo ee uu talada bulshada ka riixday.

Aqoonta, dooddha, dagaalka iyo wax kasta oo nolol iyo sharaf laga raadiyaa geel-jirka waxay ugu jiraan in uu tolka u adeego. Laakiin aqoonyahanka waxay ugu jiraan in uu taa hore burburiyo oo duni aayo leh abuuro. Geel-jirka iyo aqoonyahanku muddo dheer ayey isdugsaneyeen, amaba ka dambe ka hore magan u ahaa, taasina waxay dhashay natijo aan la mahadin. Sidaa darted, maanta waa in midkood laga takhallusaa, dabadeed aayaha dadka Somaalidu if iyo aakhiro mid uun u dhacaa. Ma sii socon karto in qabiil qaran lagu walaao oo haddana nolol loo ooyo.

Ibrahin Yuusuf Axmed – hawd99@hotmail.com

Haddii aan magaali noqonnayna weli maskaxdii geeljire nagama suulin

WAXA LAGA HELIKARAAN

Nabaad Supermarket
(Shaqaalaha), National
Book Centre (Km4)

Universal Bookshop
(Hargeysa)

Al-Risala Bookshop
(Bossosa)

FOR
ADVERTISING
SPACE
CALL:
+252 616 460 132
Email: warsan54@gmail.com

ADINKU WAXAD TIHIIN AGOON

AABO LE

Qaboow aad u daran ayaa jira caawa, jingaddu way darrooraysaa, qaylada caruuerta ka baxaysaa waa mid ku beer qaadaysa, gawsaha ayey isla dhacayaan, afka isku-ma keeni karaan, dhammaantood way kadalooabaan, gadhka iyo gafuurka ayey isla doonanayaan. Hooyadood baa kor u qaylisay kaca, kaca, alla kaca, xaggay u kacayaan? Ma iyagaa kici karaba, may iska dhaafsto.

Daad baa soo galay jingaddii, dhaxantii iyo roobkii mahaigaanka ahay ayey u baxday si ay uga moosto daadka. Hal kanay kala soo boodday jawaan yar meel bay ku gufaysay, oo miyuu hakanayaa markiiba daakii baa dhuftay, dhagax ma arkayso, ciidna haba sheegin. Inay moosto iska daaye, samada iyo dhulka dhexdooda ayey ku siibatay, misigta ayey ka jabtay, dhoqadii iyo dhiidhigii ayey ku dhex dhacday, hadday kor u qayliso iyo hadday hoos u ooyo, cidi maqli ays. Dusha waxa kaga hooraya roob, qadhqadhyo

badan qamuunyo ayey qani-inaysaa dibnaheeda.

Luqanta ayey kor u taagtay iyadoo kor ugu yeedhaysa wiilasheeda ka roon Casaroow, Casaroow, dhiiggu waa cajibe dareeme inay hooyadood sidii ay roobka ugu baxday aanay dib ugu soo laabban. Casar baa dibadda u soo booday indhaha ayuu ka qaaday hooyadii oo hal-kan galgalanaysa, wuxuu arkay inaanay kici karin oo ay taah iyo reenba daysay. Wuxuu u yeed-hay walaalladii oo saddex ah, mid garab qabta, mid adhaxda biyaha la galay bash. Kuwii kale ayey biyihii soo duulay dhaxanta ku kordhiyeen, in kasta oo ay

luushe Jiinagaddii darroorta badnayd.

hurdadu ka yara duushay haddana qaarkii sare ayey aad uga qoyeen. Madaxuu la soo kacay halkii uu hore u taagnaa ayuu si taag daran isu yuubay. Gaajada iyo dhaxantu waa isu cadaw, oo haddaa ma dharagga iyo kulay kaa saaxiibbo ah.

Hooyadood xanuun aad u daran ayaa misigta kaga maran, maradeeda ayey af ka ku haysataa illaa gaws danbeedka ayey maro ka buuxsatay, si bal in uun ay uga mashquusho xanuunka haya. Waxedase mooddaa inay aad u jilicday oo dhulka ku sii siqayso. Goor danbe oo waa waabari ku dhawaad ah ayey maqashay darroor yar oo teel teel ah, markaasay dareentay inuu roobkii yaraaday. Waxay damacday inay gurgururato haddana waxay ka cabsootay in qodaxi ruugga kaga fadhiisato, hadday xataa gurgururasho damacdo maba awooddo.

Caloosha ayey ka ooyeysa ciidan ma haysato, ciirsilana way joogtaa. Waxay xasusataa oo ku riyoonyasa habeenkii uu la tagay ninkan ay caruuerta u dhashay, waxay guure iyo galab carrow la martay uurxumadii iyo waji karahii ay hooyadeed ka shaqaysatay, waxa intaa u dheer Ilaahay ha u naxariistee, aabbaheed oo nin kan u diiday wax bay iska saartaa. Shiikhii u meheriyey na habaar iyo haaraan ayey dusha ka hu-wisaa. Waxay maalin walba ka daawataa laabteeda hadalkii ayeydeed ee ahaa ka firso, ninkaa ka firso. Wax walba waxa kaga daran darxumadan ay dariska la noqotay.

Afartii caruur ahaa oo gaajo iyo

dhaxan foodda isku haya ayey isha ku haysaa, niyaddeeda iyo ruuxdeeduse hiif bay ku maqan yihiin, waxay gocanaysaa diif daashatay oo ay u rag wayday. Mid ka mida afarta carruura cidla ayey fooshu ku qabsatay, markaasay afarta gidaar marba mid qaniintay.

Laba caana maal ayey ducanay-say markaasaa taah iyo tawsiba u dhammaadeen. Waxay aad uga ilmaysaa markuu madaxa la soo baxay ee garbuuhu soo dhaafi waayeen, iyana ay awood iyo tamarba wayday ay ku dihato. Aad bay u dhiig bax-day afka marna isku may qaban qaylada iyo reenka, ka baxaya toddobada samo waa laga ma-qlayaa. Fooshu way xanuun badan tahay guud ahaan, waxayse kasii xanuun badan tahay markaad cidlo ku foolato.

Madaxa ayey dhulka ku dhu-fatay iyadoo qadaadka dhulka la dhacaysa, ma soo taagi karto gacan qudha, haatan waxay u jeeddaa xaggaa iyo aakhri. Waxa niyaddeeda ku soo dha-caya sida sawirka umul-aroorka oo ay in badan soo maqashay. Waxay isu badinaysaa inay ku ummul aroori doonto. Ilaa-hay kama dhigin garbihii la soo dhaaf, in kasta oo uu saxaradiisa ka dhargay mandheertuna ay isku martay madaxiisa. Markay dareentay inuu daafta yaallo ayey ruuxi gashay, markaasay mindi carbeed yar oo agteeda ay sii dhigatay ku xagxagtay mandheertii, kadh, way iska jar-tay. Inani waa hooyadeed.

Waxa xasuusteeda ku soo dha-caya iyadoo ummula oo la qaxay, oo ay wayday cid caawisa oo

ka xanbaarta caruurta isku nu-ugga ah, iyadii oo bilaa dhiig ah, xagga hoosana uu ka qulqulayo dhiiggi dhalmadu, isla markaa-na uu jaqayo labada wiil ka yari ayey kolba geed la fadhiisatay. Ma caruurtay qaaddaa? Miyey jaqsiisaa? Mise way la lugaysaa? Laba daran mid dooro.

Ruun waxay daawanaysaa dhaxalkan iyo tacabkan ay ku kaliyeysatay.

Roobkii wuu qaaday daadkii guriga fadhiyeyna waxa dheda u xidhay laba wiil oo ay dha-shay. Waxay ku dhureen daas-ad caano ka madheen. Mid ka mida ayaa taw yidhi oo guri la derisa uga yeedhay oday jaarkooda, wuxuu uga warramay waxa hooyadii haleelay, Oday-gu gaadhi laan-loobar ah ayuu leeyahay, gaadhigii ayuu soo istaadhay wiil uu dhalay oo xoogganna hore ayuu ka soo ka xaystay, qoftii dumarka ahayd waxay u aqaadeen cusbitaal ka degmada. Markiiba waa loo gurmaday si fiican ayaa loo kabay, waa la baantay lugaheeddana dib ayey isugu taagtay. Kartidu ma wax la bartaa mise waa lagu soo dhashaa? Waa dood muhiim ah, laakiin anigu waxaan aamin-sanahay inaan kartida la baran ee shaqada la barto kartiduna ay tahay ruuxda shaqada riixda.

Caawa hawadu way taaggan tahay, dhirtu xataa dhaqaaqi mayso, bal eeg qiiqan sigaarka ee aan innaga baxaynba, waa waxaan garanka ula baxay. Shishadda danbas danbas baa ka dhadhamaya xagguu tufaaxii ka maray, mise waaba tufaax dhacay. Gawsahayga kuwa sare qaybta midig cirridku oo

Qoys balwadu agoomisay

Oktobar - Diisambar 2021

Oktobar - Diisambar 2021

Xarumaha balwada iyo aqoomeynta

isoo gurmay wixii aan cunaaba dalool halkanay dalaq yidhaahdaan. Ninka sidan u hadlayaa, waa ninkii dhalay caruurta ay baahida iyo darayadu la dagtay. Wuxuu fadhiyaa meel aan aad uga durugsanayn halka dhobicda roobku kaga hoorayso caruurtiisa.

Luquntaada dheeriyo
Dibnahaaga dhiinka ah
Markaan dhunkadaabay
Xaaddu i dhaqaqaqdaa
Dhaayihii naftaydoow
Markaad dhool caddayso
Dhabanka i salaaxday
Xaaddu i dhaqaqaqdaa.
Erayadii Saalax Doonyaale.

Diriccaa mirqaanka iigu baxa iyo bacda buluugga ah, dibnahaaga dhaqdhaqaqooda mooyee laguma moodo inaad qayilayso Qamareey. Qofkii ku arkaa

waligiiis odhan maayo qaad bay ruugtaa. Hadda hawo aad u macaan ayaa soo dhacday, markaad qososhoo nasaahagu way gariirayaan, anigana wadnahaa i gariira, naaso celiskaga waxaan ugu jeclahay ka cas, haddii aanan barkinta dhinacaaga soo dhigan mirqaanba ma jiro.

Aniga agtayda inaad joogtaan jeclahay qof wada jinnayado ah baad tahay, gaari udgoon baad tahay, sankaan kula raacaa, dhuuntaada iyo shafkaagaa ugu udgoon, diracaagu waa khafiif markaad istaago, waxbaba ma qarsoona. Sigaarkaana ii dhiiboo, sigmaarka gacantaada igu sii, nuug anna aan nuugee.

Waxay waydiisay caruurtii iyo reerkii inuu war ka hayo, balse aad buu u dhibsaday su'aas-

haas, waanay dareentay ma xsuusta uu xasusanayo dayaca haysta ayaa dhibtay, mise waa mirqaan ka jiidh iyo hadal tiro. Wuxuu yidhi; Haddaaya ayuun baad na waydiisaa waxaanay dani inoogu jirin Qamareey.

Ma biiliyo oo masaariif ma siiyo, u ma yimaaddo oo warkooda mahayo, wax ma taro shaqana kuma darsado, oo caruurtan yaa dhalay haddaa?

Ruun nolosheeddu waxay ku tiirsanayd habaryarteed, habaryarteedn na dhimatay. Waxay haysataa afar carruura, laba gabdhood iyo laba wiil. Ina-adeerkeed oo wastaad ah ayey lacag yar ka qaadatay, waxay ku iibsatay bakeerriyo ama kubbaayado, iyo laba kildhi ama jamladood. Waxay furatay maqaaxi yar oo ay shaaha ku

Qaadku waa cadow in dabargooyo mudan

karsato, caruurtii waxay ku da-reerisay iskuul iyaduna waxay ku kallahdaa maqaaxida.

waa shaqo aad u culus ragbaase inoo haya.

Ilaahay kuma xiilo, hooyo Ruun ubad bay ku tabcaysaa, saaladda cirkoo madaw ayey quraacda u diyaarisaa iyaduna ay ka soo booddhaa, shaaheeda waa la jecelyahay, ninba wax haku jeclaadee. Meel yaroo lagu qayilana way ku dartay ma-caamiil fiican ayey haysataa.

Maqaaxiddeeda laguma kala baxo ragbaa subixii cimaamado sii dhigta, shaahana sii qaddima, rag bay ka buuxsantaa oo cad-ho is majiila, oo kolba meel bannaan ka daydaya, ragga qaarna waa bay iska hurdo tagaaan maalintaas. Oo maxaa hurdo geeyey. Ruun maqaaxideedu ha kaa buuxsanto mirqaan ma jiro. Maaha meel hore looga kaco, oo laga rawaxo, ragbaa shaqadaa leh oo la rawaxiya lana fura. Raggu wacanaa muxuu qaybsan yahay waxan aan sheegayaan

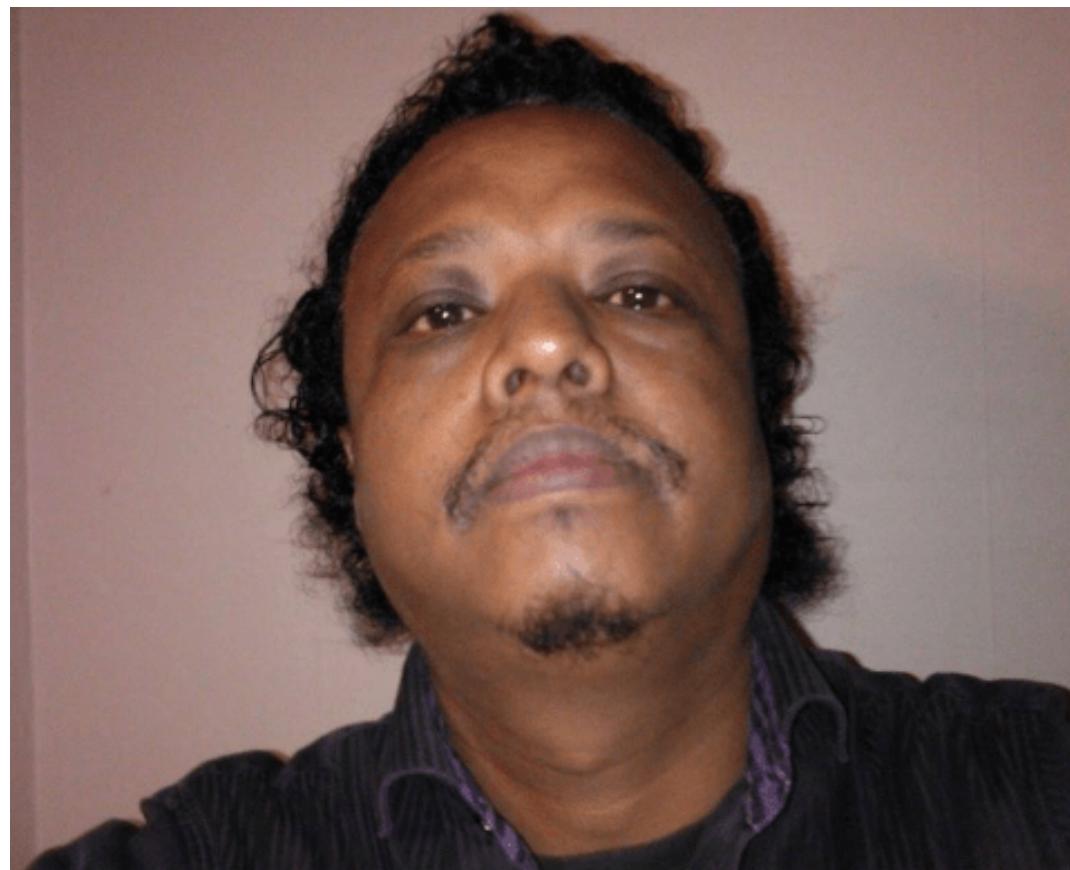
samaynay? Iidda ma noo iman-ayaa? Mooyi, Qamar baynnu waydiin.

Waxay warbaahinta ka ma-qleen aabbihiin wixa loo mag-acabay wasiir iyo wasaarad hebla, markiiba caruurta waxay maskaxdoodu is waydiisay had-dii aabbihiin kartidaas leeyahay muxuu idiin dayacay? Maxaa ka dhigay mid suuq xun iyo nolol xun ku nool oo aan lahayn haybad waalid.

Madaxwaynahan xilka u dhii-bay miyaann u aqoon u la-hayn. Dadkii ogaa noloshiisa iyo saaqidnimadiisa sidee bay xil ugu daba fadhiisanayaan. Imin-ka ma agoon baad thiin, maya aabbihiin uu nool yahay, oo hadduu nool yahay maxaannu dhaannaa agoonta? Maya dad-ku waa agoon aabbihiin dhintay, iyo carruur aabbahood korsa-day kuna tabcay. Idinkuse wax-aad thiin, agoon aabbo leh.

W/Q: Maxamed Aadan Tarabbi
bulay571@gmail.com

Laba is qabaa ma is kufsan karaan?

Ma nihin dad caado u leh in waxa ay ka doo-dayaan ku saleeyaan run, fikir, aqoon iyo taariikh. Bal u fiirso oo masalo kasta oo ina dhex timaadda waxaa la galiyaa buuq iyo muran madhan oo ku dhisan waa la odhan jiray, waa ay ahaan jirtay iyo caaddifad.

Dumar badan oo Soomaaliyeed oo ay ka mid tahay Fatxiya Cab-siiye wax ay u firfircoor yihii wax ay ku sheegeen xuquuqda dumarka. Waa arrin caalamka

oo dhan ka oogan, reer Galbeedka oo ay ka soo baxday baana u gu daran meelaha ay ka shidan tahay ee la is ku ciddiyo jabay. Haa, waa masalo dabaysha casrigu wadato kana timid xorriyadaa reer Galbeedka ee furfur-naanta (liberalism), gaarnimada qofka (individualism), dheddi-goodka (famenism), xorriyadda diinta (religious liberty), xorriyadda sheegista (freedom of speech), xorriyadda jinsiga (sexual freedom) iwm.

Haddaba dooddan imika Hargeysa ka soo baxday ee ku saabsan sariirta labada is qaba run ahaantii waa dhibaato dh-alad ah oo weligeen inna la taallay ayna tahay in aan la sharaysan ama la shisheeyayn. Afar qodob ayayna sida muuqata khusaysaa: 1) In si waafi ah loo ga hadlo waxna la ga qabto kursiga iyo xadgudubyada

Arrimaha kor xusan oo ah midho ka baxay ilbaxnimada cusub ee reer Galbeedka waxaa jirta awoodo xooggan oo riixaya, kuwo dawla deed iyo kuwo gaar ahba. Asalku waa ilbaxnimada reer Galbeedka oo doonaysa in ay xuquuqda iyo xorriyadda dadka sida u gu sarraysa u bandhigto, laakiin ujeedooyin aan tiro lahayn baa dhex raa-caya ay ka mid tahay fur-

furista qaab dhismeedka bulshooyinka iyo joojinta taranka xawliga leh ee dadka.

kale ee dumarka ku dhaca, taas oo dumarku u arkaan in raggu ogaan isu moogaysiyo, 2) in la joojiyo in hablaha carruurnimo la gu guursado, 3) in la joojiyo in gabadhu nin ayna doonayn la gu qasbo, 4) iyo tan u dam-baysa ee maanta qayladu ka yeedhay oo ah in lammaanuhu u sinnaadaan doonista iyo xorriyadda sariirta.

Halkan Fatxiya iyo gabdhaha kale ee arrinta wada waxaa ka qaldamay xulashada eraybixin-ta markii ay adeegsadeen erayga 'kufsi', waayo ku ma qumma-na fahanka waxa la ga hadlayo. "Jujuub", "qasab" iyo wax la mid ah ayaa ka ga habboona ujeeddada. Maxaa se keenay asalkaba in laba qof oo is qaba gogoshooda eed noocan ahi ka timaaddo? Waa arrin gaar ahaan dhaqankeenna ku salay-san, guud ahaanna dhaqannada

dadyowg oo dhan.

Meesha waxaa ku jiri kara abuur xayawaannimo, waayo dadku wax uu weligiiba arkayay lab iyo dheddig xayawaan oo xilliga orgoodka dhulka is baacsanaya. Hiddaheenna gabadhu habeen-ka arooska ninka ma oggolaato ee awood kasta oo suuragal ah bay is ka ga caabbidaa, isaguna taa wuu ku talagalaa oo xoog aan arxan lahayn buu ka ga danaystaa. Sidaa in ay wax moqdaan waa barbaarin xun oo bulshadu lahayd oo gabadhu in ay sidaa yeesho wax ay ku muujisaa in ay dhawrsan tahay oo aanay hore u faro baran.

Ninkuna in uu sidaa wax u ju-juubo ragannimadiisa ayuu ku caddeeyaa la guna ansixiyaa. Erayga "kuurgal" macnihiiisu waa iyada oo ay ninka caruuus-ka ah ilmo adeerradii habeenka kowaad dhagaystaan bal in uu

hawshii qabsaday iyo in uu u taag waayay, waxaana dhici jir-tay in ay u qabtaan haddii gab-adhu ka xoog roonaato. Bilowga sidaa u qallafsan baa saamayn dambe ku yeelan jiray dhaqan-ka gogosha ee labadaa qof nolo-shooda oo dhan.

Haddaba arrintu maanta u ma baahna buuq iyo oole Galbee-daysan ee wax ay u baahan tahay tarbiyad wanaagsan oo dhallinyarada la siiyo labada dhinacba. Dadku maanta wax bay barteen rag iyo dumarba, waana taa dhallinyaradu meel walba ku hayso sheekada iyo kaftanka loo yaqaan "romantic". Marka waxa loo baahan yahay waa barbaarin iyo wacyigalin hablahana gooni loo siiyo wiilashana gaarkooda, oo la baro in ay ceeb tahay in ay sida dameerka iyo dameerta isu baacsadaan is oggolaansho la'aan.

W/Q Ibraahim Hawd

WADAADKU SIYAASI MA NOQON KARAA?

Marka aad dhinac ka eego, Soomaalidu waa dad qalbi wanaagsan oo diintana aad u jecel. Iyadooy taasi jirto ayaa hadana, waxa jira dhinac nolosha ijtimaaciga aad ugu muhiim ah oo aad moodo in guud ahaan uu wacyiga bulshadu (mararka qaarna aad is-odhanayso xataa wacyiga aqoonyahanka qaarkii) aad u hooseeyaa.

Jaanibkaasi, waa xidhiidhka u dhexeeyaa diinta iyo siyaasada. Siyaasad marka laga hadlaya-na waxa laga hadlayaa hogaa-

minta bulshada. Wadaadku siyaasi ma noqon karaa? Hadday jawaabtu haa noqoto, waa maxay sababta wadaaddo bulshada dhexdeeda sumcad fiican ku lahaa markay siyaasi noqdaan ay ugu digarogtaan siyaasiyiin aad loogu dhaliilo hab-dhaqankooda maamul...?

Su'aashan ayaa u baahan in si qoto dheer loo falanqeeyo, si faham waafiya loogu yeesho mawduucan muhimadiisa leh. Hadaan fikirkayga dhiibtana, waxaan qabaa inay lagama

maarmaan tahay in la helo hogaamin siyaasadeed oo leh aqoon isu-dheelitiran dhan ka cilmiga diinta iyo dhanka aqoonta maadiga ahba. Siyaasiga loo baahan yahay inuu hogamiyo ummadda muslimka ah ee waqtigan joogta ayaa loo baahan yahay inuu ku hubaysan yahay aqoon heer sare ah oo labada dhinacba ah. Hogaanka sidaa u dhisan ayaa u babac dhigi kara farsamooyinka shayaanka dadka iyo ka jinka ee ku xeeran kuraasta sare ee ummadda laga hogamiyo.

Tusaale, haddii wii ama gabadh aad diinta baratay kuna dhaqma/dhaqanta loo dhiibo mansab sare, waxa dhacaysa inuu shayaanku la galo dagaal cir iyo dhul ah (sidii kii uu la galay Nebi Adam CS) si uu kaadhka uga wasakheeyo oo markaa

indhaha bulshadu ku soo jeesataan oo si dhakhso ah looga waayo dhawrsoonaantii markii hore lagu bartay. Sideedabana shayaanku laba aaladood buu adoomaha Alle swt uu ku duuf-sadaa, labadaasina waa awooda siyaasadeed iyo awooda maaliyadeed. Markaa ruuxii wadaadka ahaa hadduu labadaa midkood gacanta ku dhigo, waxa isla markaaba u bilaabmaya dagaalkii Mr Shaydaan.

Hadaba dagaalka shayaan waa ayo cidda u jilib dhigi kartaa? Waxa dagaalkaa libin ka soo hoyn kara ruuxii marka horeba aqoon xeeldheer oo dheeli-tiran Rabbi ku maNnaystay. Ruuxii markiisa horeba aqoontiisa diineed ay yarayd ama camal-falkiisa dhanka diintu uu hooseeyey ama aanu jirinba (sida uu siyaasiga Soomaaliyeed

u badan yahay) isagu awooda siyaasadeed inuu ku takrifalo isla markaana aanu musuqa iska-ba ilaalin ayay u badan tahay, markaana shayaan waa intuu doonayay umana baahna inuu ruuxaa dagaal la galo.

Gabagabadii, waxaa loo baahan yahay in bulshadu arrinkan faham heer sare ah ka lahaato oo hoGgaanka ummadda loo soo xulo dad aqoontooda diineed iyo tooda maadiga ahi isu dheelitiran yihiin si dadkaas hoganka loo dhiibayaa ay uga soo baxaan imtixaanka kursiga ku xeeran, isla markaana ay si hufan u gudan karaan masuulyadda lagu aaminay. Maxay idinla tahay?

W/Q: Cabdirashiid Axmed Guuleed
Abdirashidaa@gmail.com

JANNADA MA KOOX KELIYAA GALAYSA?

Sheekh Cabdirisaaq Xasan Rakuub

Isdultaag ayuu mudan yahay xadiiska ka warramaya ummaddani in ay noqon doonto saddex iyo toddobaatan kooxood, laba iyo toddobaatanna naarta geli doonaan, midna jannada keli ku ahaan doonto. Aqoonyahan badan ayaa iswaydiyya xadiiska sugnaantiisa, maangalnimadiisa iyo fahanka saxdii midka uu noqonayo.

Xadiiskani wuxu abbaarayaa mawduuc weyn oo u baahan faahfaahin, middaas baa kalliftay caddayntiisa in aynu

u qalin qaadanno. Ugu horrayn xadiiskani kuma sugna labada kitaab ee saxeexaynta loo yaqaan ee Bukhaari iyo Muslim, sida oo kale shuruudahooda kuma ansixin sida marar badan la sheego.

Xadiiska waxa wariyey saxaaboo badan sida Abu Hurayra, Cabdillaahi Bin Camar, Mucaawiya, Cawf binu Maalik iyo Anas, waxanay u kala wariyaa siyaallo kala geddisan, laakiin waxa ay ka siman yihiinin xadiisku odhanayo: Yuhuud waxay u qaybsantay kow iyo tod-

dobaatan kooxood, Nasaarana laba iyo toddobaatan kooxood, ummadayduna waxay u qaybsami doontaa saddex iyo toddobaatan kooxood.

Xadiiska Abu Hurayra marka laga reebo kuwa kale waxay dheeraad la yihiin: "Kulligood naarta ayey galayaan, koox kaliya mooyee." Waxa soosaaray Imaam Axmed, Abu Daa'uud, Tirmidi iyo Ibnu Maajah. Ibnu Xajar wuxu ku tilmaamay daraajo ahaan xasan, halka Ibnu Taymiya saxeex ku sheegay kolka hababka uu ku soo arooray la isku gegeeyo.

Fahannada xadiiska laga soosaaray inta aynaan ka hadal waxaynu dul istaagii doonaa xadiisku dariiqyada uu ku yimid, innaga oo leh dariiq Abu Hurayra mooyee inta kale ma sugna, walow isaga laftiisa laga hadlay oo aynu ka warrami doonno haddana kiisa uun baa u xoog badan kuwa kale ee ay ku jirto dheeraadka ah: "Kulligood naarta ayey galayaan, koox kaliya mooyee." ma sugna, haddaba aynu aragno siddeedda duruq ee xadiisku ku yimid iyo mid walba waxa laga yidhi.

Dariiqo kowaad waa Cawf Binu Maalik, waa xadiis munkar ah, munkar-waa xadiiska nin daciif warriintiisa lagu yaqaan gooni ku ahaado, ama qof warriintiisu sarrayso u xadiis ku khilaaf. Sidaa daradeed warintan sanadkiisa waxa ku jira Cibaad binu Yuusuf oo munkar lagu sheegay, dariiqanna ma sugna.

Dariiqo labaad waa Mucaawiya, sanadkiisuna waa dafiic, waxana dafiicnimadiisa loo aaneeya ku jirista u ku jiro sanadka Ashar Binu Abi Cabdillaah oo aan waxba laga warin.

Dariiqo saddexaad waa Cabdillaahi Bin Camar, dariiqanna waa mid daciif ah, waxau sababah in uu ku jiro liiska warrinta Cabdiraxmaan Binu Siyaad Al-ifriiqi oo caan ku ah axaadiista daciifkaa, ragga la xujaystana aan ka mid ahayn.

Dariiqo afaraad waa Sacad Abi Waqaas, dariiqanna waxa lagu duraa in uu yahay xadiis munkar ah, oo waxa ku jira Muuse Binu Cubaydata oo aan la xu-

jaysan, warintiisa munkar ah awgeed.

Dariiqo shanaad waa Cumar Binu Cawf, dariiqan ganafkaa lagu dhuftaa sababta oo ah waxa lagu sheegay dariiq baadil ah, waxa ku jira Kasiir Binu Cabdillaahi oo axaadiistiisa lagu yaqaano munkar in ay yihiin.

Dariiqo Lixaad waa Abi Uamaama, waa dariiq daciif ah siday sheegaan Nisa'I iyo Ibnu Xibbaan oo ku tilmaamay munkar, waxana lagu duraa sanadkan Abi Qaalib oo warintiisu daciif tahay.

Dariiqo toddobaad waa Anas, walow uu duruq badan uu ku yimaaddo haddana ma jiro hal dariiq oo u sugmay, ragga ku jira silsiladda warinta waa rag lagu sheego in ay yihiin matruukiin. Matruuk-wuxu ka sii liita xaggaa warinta xadiiska munkarka ah, waana xadiis dafiic ah, Ibnu Xajar wuxu yidhaa: raawiga muntahamka ah ayaa la yidhaa matruuk, xadiiska uu wariyana waxa la yidhaa munkar. Isku soo duduub oo waa axaadiis aan sugnayn.

Duruqdan Anasee lagu sheegay in ay yihiin matruuk, waxa lagu haystaa Sayd Bin Abbaan Araqaashi, ninkan Imaam Muslim wuxu ku tilmaamay mid matruuk ah warintiisu oo aan axaadiistiisa la cuskanayn. Waxa kale oo ku jira Mubaarak Binu Saxiim oo isna matruuk ay tahay wuxu wariyaa. Siyaad Anamiiri ayaa isna ku jira oo munkar Ibnu Xibbaan iyo culimo kale ku sheegaan warintiisa. Sulaymaan Binu Dariif iyo Najiic Binu Cabdiraxmaan oo warinta

ku jira Imaam Bukhaari munkariin ayuu ku sheegaa, ninka ugu dambeeyaa isna waa Sacad Bin Saciis oo isna matruuk lagu sheegay. Gunaanadku waa duruqda badan ee Anas mid sugar kuma jiro.

Dariiqo ugu dambeeyaa waa midka Abu Hurayra waana dariiqo kaliya ee sugandarjadiisu waa xasan. Xasan-waa xadiiska darajada saxeexa hal sallaan ka hooseeya, waana xadiis xu-jogal ah. Abdi Daa'uud ayaa soosaaray xadiiskan, in kasta oo uu ka aamusay saxiix iyo dafiic midka uu yahay, haddana agtiisa aamusku waa saxeex ama xasan darajo ahaan. Tirmidi isna wuu soosaaray wuxuna ku sheegay xasan-saxeex ah darajadiisa, waxa kale oo soosaaray Ibnu Maajah, Xaakim iyo Ibnu Xibbaan.

Xadiiskan laftiisu in wax laga sheego kama uu nabadgelin in kasta oo aynu leenahay waa xadiiska ugu xooggan xaggaa sugnaanta dhammaan axaadiistiaynu soo aragnay oo kolka la isku gegeeyo sanad ahaan uu noqonayo xasan, haddana qudhiiisa waxa lagu haystaa Maxamed Bin Camar Binu Calqama Binu Waqaas Allaysii, oo aanu xifdigii wanaagsanayn. Imaam Misi kitaabkiisa Tahdiiyb iyo Ibnu Xajar kitaabkiisa Altahdiyybu Tahdiib way ku duraan xifdiga ninkan.

Culimada difaacday waxay leeyihiin Imaam Muslim ayaa ninkan wax ka soo wariya oo shardigiisa ayuu ku ansaxayaa, laakiin Dahabi wuxu leeyahay; Imaam Muslim keliglii waxba kama soo wariyo ee rag kale

ayuu ku kabaa, sidaa daradeed xadiiskan gaar ayuu la noqday oo cid lagu kabo ma jirto, kuwa haystaana midden ayey ku dacifiyaan, laakiin kolka xadiiskan Abu Hurayra la isku gegeeyo xasan wuu tagayaa waana midaa aanu la socon dheeraadka ah: "Kulligood naarta ayey galayaan, koox kaliya mooyee."

Sugnaanta xadiiska hal dhinac uun baa sugar, intaasna kuma jirto dheeraadkan muranka xadiiska dhaliyey ee ah: "Kulligood naarta ayey galayaan, koox kaliya mooyee." Sidaa ajligeed noqon maayo xadiis xujogal ah, sababta oo ah sanad ahaan ma sugna, fahan ahaanna ma cadda fiqiga ku jira farriinta xadiiska, sidaa ajligeed ayey culimo badan oo kuwii hore iyo kuwa dambe ba leh isku dul taageen ka hadalka xadiiskan.

Imaam Ibnu Xasmi xadiiskan sugnaantiisa wuu duray, wuxuna leeyahay, "Xadiiskani waa been abuur oo marfuuc iyo mawquuf toona maaha, sida oo kale dhammaan dhalleecaynta ku soo aroortay Qaddariyada, Murji'ada iyo Ashaaaciradu waa axaadiis daciif ah oo aan xoogganayn."

Imaamka weyn ee Ibnu Wasiir wuxu leeyahay: "Ka fogoow oo ka digtoonoow inaad ku daganto odhaahda ah (Kulligood naarta ayey galayaan, koox kaliya mooyee) waa siyaado-hadal aan ku jirin xadiiska."

Imaam Shawkaani isna wuxu leeyahay "inta dheeraadka ah ee xadiiska waxa dacifiyey koox culimada ah, Ibnu Xasmi isagu been abuur ayuu ku sheegay."

Callaama Maxamed Xasan De-dow ayaa la waydiiyey xadiiska inta dheeraadka ku ah sug-naantiisa, wuxuna ku jawaabay, "Odhaahda ah (Kulligood naarta ayey galayaan, koox kaliya mooyee) anigu ma qabo sug-naanteeda qaybtan, waa laga yaabaa in aqoonyahanka kale ee diinta agtooda uu ka ansaxo, waana arrin ijtiaad ku salaysan, se anigu markii aan daba-galay sanadka xadiiska umaan helin hal sanad oo badqaba oo aan ku sugo, marka loo eego culimada aan ku kalsoonahay ag-tooda."

Imaam Qaradaawi wuxu sug-naanta xadiiska ka yidhi: "Warrimaha qaar may sheegin hadalka (Kulligood naarta ayey galayaan, koox kaliya mooyee) se waxa ay tilmaameen oo kaliya in ay kala qaybsami doonaan, xadiiska intaas waa la dacifiyaa."

Sheekh Qaradaawi isdultaag qiimo badan ayuu xadiiska ku sameeyey oo ah in ujeeddadi-su noqon doonto kooxuhu in ay gaar ahaantood isu cajabi-yaan kuwa kalena fogeeyaan: "Waxyallaaha murugsan ee dul hoganaya xadiiskani waa in ummaddani baradhaafisay dhanka tirada ay u qaybsa-mayaan Yuhuud iyo Nasaaro.

Kooxahaas oo dhan waa kuwa halaagsamay oo naar ku dam-baynaya, taasina waxay furaysaa waddo keenaysa in qolo kastaa sheegato in ay tahay ta badbaadaysa oo kuwa kale wada yihii saaxibada naarta."

bogidda kolka dambe in la is gaalaysiyyaba, imaamku wuxu leeyahay: arrintani waxay hors-eedaysaa in ummaddu kala goo-go'do iyo in koox kastaa kuwa kale durto oo baadi ku xukunto, waana suurtagal intaa in la isagala sii durko oo la is gaalaysiyo. Muslimiinta midden way awood tiraysaa, cadaw-goodana way u jabinaysaa waana lagu soo wada dhiiranayaa, sababtaa darteed ayuu Callaama Ibnu Wasiir xadiiskan u du-ray si guud, gaar ahaanna intan dheeraadkaa, maaddaama uu keenayo in ummadda kooxba kooxda kale baadi ku xukunto, amaba is gaalaysiyyaan.

Callaama Maxamed Siciid Ra-madaan Buudi isdultaaggaa uu xadiiskan ku sameeyey waa mid maangalnimo heersarraysa ay ku jirto, wuxu ka soosaaray fahan aad u miisaan culus.

Sheekh Buudi wuxu leeyahay: "Rasuulku NNKH, wuxu sheegay Yuhuuddu in ay u qaybsantay kow iyo toddobaatan kooxood, Kiristaankuna u qaybsameen laba iyo toddobaatan kooxood, waxa kale oo u ushee-gay isaga oo leh (ummaddaydu) waxay u qaybsami doontaa sad-dex iyo toddobaatan kooxood.

Rasuulku NNKH, ma odhan Muslimiintu waxay u qaybsami doonaan saddex iyo toddobaatan kooxood, maaddaama oo uu magacyada Yuhuud iyo Kirista-an sheegay, laakiin wuxu yidhi (ummaddaydu). Magaca Muslimiin hadduu adeegsan lahaa waxa isqaabili lahaa magacyada oo saddex magac noqon lahaa se ma dhicin. Magaca (ummad) wuxu leeyahay laba macne oo

kala ah (ummato Aldacwa)-dad-kii Rasuulka loo soo diray oo ah cid kasta oo baaqa ama farrintu ku wajahan tahay iyo (ummatal ijaabah)-dadkii aqbalay fariintii-sa oo ah Muslimiinta. Ummadda la sheegay in ay qaybsamaysaa waa (ummatu dacwa) oo no-qonaysa gaal iyo muslimin uu la hadlayo xadiisku.

Odhaahda dambe (Kulligood naarta ayey galayaan, koox kaliya mooyee) haddii xataa la yidhaa way sugar tahay waxay daliil u noqonaysaa in cidda bad-baadaysaa Muslimiinta yihii, sababta oo ah Rasuulku NNKH, wuxu adeegsanayaa (Marka laga soo reebo millad keli ah) oo macnaheedu noqonayo diin kali ah, waana diinta Islaamka, nux-urkuna yahay diinta Islaamka marka laga yimaaddo diimaha kale naarta ayey galayaan, ta-

asna Quraanka sheegay."

Xadiiskan cuskashadiisa Muslimiin badan ayaa lagu dulmii-yaa, iyaga oo kuwa daliishadaa isu bogaan, istusyaanna in ay yihiin kooxda qudha ee jannada galaysa, kuwa kalena yihii qaar naartu hoy u tahay. Qof Muslim ah oo la khalad fahansiyey xadiiskan ayaa nicidda uu u qaado muslimiinta aan isaga la fikir-ka ahayni marar badan ilowsi-isaa wax isu ahaanshihi guud iyo walaalnimadii Islaamnimo, qofkaas oo inta badan faaqidaya oo ka sheekaynaya ceebaha wa-laalihiisa muslimiinta ah.

Khalad fahanka xadiiskani wuxu weeciyaa nusuus badan oo Quraan iyo axaadiis ah oo ka warraama jacaylka, isu hilo-wga, wax isku ahaanta iyo wa-naagga dhexyaalla muslimiinta,

wuxuna ilowsiyyaa cadowgooda dhabtaa oo ah gaalada. Intay kaa iska caabbintiisa ku mash-quuli lahayeen waxay ku for-araan wax iska sheeggooda.

Gunaanadku waa in si guda-ba-laadhan fahanka iyo furfuridda diinta loo eego, loo na fahmo naxariista Alle SWT ee balaad-han, cidhiidhina la isaga dhigin deeqdiisa hodankaa oo aan la isku koobin.

Hoyga Sheekh Cabdirisaaq Xasan Rakuub

Tel: 063 440 85 03. 97 08 515

Email: [cabdirisaqafrican@hotmail.com](mailto:cabdirisaaqafrican@hotmail.com)

Reer Galbeedku waxay Afrika u joogaan inay khayraadka ka gurtaan

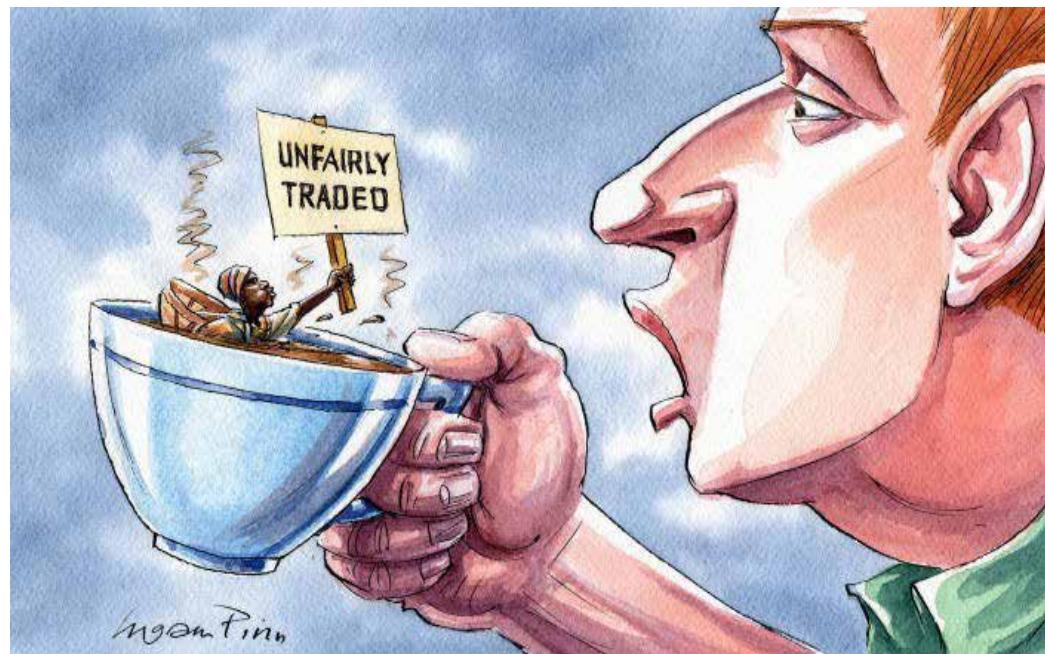
Ma og tahay?

Reer Galbeedku (Yurub, Woqoyiga Ameerika) uma joogaan Afrika iyo Dunida Koonfureed (Global South) inay horumari-yaan ee waxa ay u joogaan inay ka gurtaan khayraadka ku jira iyo ka jooga (dadka). Dhamaad-kii gumaysiga kadib, tabta cusub ee ay Galbeedku la yimaadeen ayaa ah inay weji cusub adeeg-sadaan si ay u helaan intii ay helli jireen waagii gumaysiga.

Si taas la mid ah ayuu u joogay Midawga Soofiyeet. Si la mid ah ayuu Shiinuhu hada Afrika

u dhex qaadayaa. Cid u tud-haysa ama u timi inay u tudho ma jirto. Hadaba, dadka ku nool Dunida Koonfureed maxaa la gudboon? Ugu horayn, inay fahmaan sida dunidu u qaaba-ysan tahay. Kadib inay saxdaan dawladaha dalalkooda ka jira. Waxa u saamaxay Dunida Woqoyiga (Global North) inay si fudud u boobaan hantida Dunida Koonfureed waa madaxdooda u badan tuug iyo maangaab.

Hadii aynu doonayno inaynu xor u noqnonno nolosheenna oo aynu maaro u helno dhibaatooyinka dunida kale laga soo

waariday, waa inaynu dalakeenenna hagaajisanno oo maamul wanaag ka dhiso iyo madax u adeegta shacabka ee aan ka adeegan.

Hubka la isku dilo ee Afrika ka buuxa (ku dar ka Soomaalidu isku gumaaddo) wershado Dundida Woqooyi ku yaal ayaa lagu sameeyaa ee maaha mid aynu inagu samaysanay. Aragtiyaha aynnu isku dilno maaha kuwo inaga inaga yimi ee waa kuwo la inoo keenay oo qaar inaga mid ahi sidaan.

Dagaalku waxa uu u saamaxaa dalalka Woqooyi inay sii xoogaysato saamayntooda siyaasadeed iyo inay si fudud u qaataan khayraadka. Koongo dagaalku kama istaaggio, hadana dheemanta iyo macdanaha kale ee ay hodonka ku tahay maallin ma baaqdaan ee suuqyada aduunka ayaa iyaga oo qaalii ah lagu kala iibsadaa. Dadkii lahaa ee dhulkooda laga soo gurtay se way ka gaajoonayaan. Liibiya oo dagaalka ka socdaa

keenay in xitaa tahrifku soccon kari waayo, shidaalkeedu isma taago. Inaan qoraalkan kooban idinla wadaaggo waxa igu keenay bararug la'aanta ka dhex jirta Soomaalida. Afrika dalal badan ayay ka socotaa dood cilmiyasan si loogu hello marin baraarug u dan ah Qaradda. Waxa aan ka baqayaa in dadkaygu taas ka hadhaan.

Soomaalida waxa isku dhex haysta laba kooxood oo labaduba u ah adeege reer Galbeedka. Kooxi way og tahay oo way u badheedhay, koox kale se iyaga oo aan ogayn ayaa loo adeegsadaa kala qaybinta bulshada, dab ku shidista dhulka iyo inay kala firidhiyaan Soomaalida oo aan laba meel isugu iman karin.

Dalalka Muslimiinta ah waxa loo adeegsadaa kala duwanaanshaha fekerka ee xagga diinta si loo kala fogeeyo. Mid ba ka kale ayuu diinta ka saaraa. Kaas ayaa u ah cadawga koowaad. Waqtiga, tamarta iyo hal

abuurku waxa uu kaga dhamaadaa sida uu dagaal ugula jiro Muslin. Mid baa isku qarxinya masaajid oo dabadeed leh Allahu Akbar. Mid kale dalal shisheeye ayuu u yeedhanayaa si loo duqeeyo dadkiisa oo dabadeed waxa uu leeyahay cadaw ayaan birta ka aslay. Waa isla dadkoodii waxa dhiigga dhegta loo darayo, labada jeer ba.

Afrikaanka waxa aad loogu adeegsadaa kala qaybsanaanta qoomiyadaha oo ah wax fekerkeeda uu iska lahaa gumaystuhu. Soomaalida labaduba way ku kulmeen. Mar waa reero. Mar waa kooxo diimeed. Inay maalin dantooda isku afgartaan way adkaatay.

Cidii xiisaynaysa mawduucan wax ay akhrisan kartaa qoraaladda cilmi ee ay tobanaanka sanadood qorayeen aqoonyahanno ay ka mid yihiin Samir Amin, Edward Said, Walter Rodney, Du Bois.

Afeef: Soomaali marka aan leeyahay kama hadlayo unug siyaasi ah ee waxa aan ujeeddaa qoomiyadda Soomaalida ee sida balaadhan balse itaalka daran u deggan Geeska Afrika.

Waxa qoray: Garyaqaan Guuled Dafac

Maamuus Event Management (MEM) previously known as SOMTA Service is now a fully-integrated event management, logistics and catering service provider. With offices in Mogadishu, Hargeisa, Garowe, Kismayo and Biadoa with over seven years unrivalled experience in event management across Somalia.

Maamuus Event Management has organized a range of cooperative events, graduations, and launching ceremonies for more than 100 companies both public and private sectors with the best hospitable and suitable services.

ADDRESS: 1ST FLOOR, OSMAN A. ROBLE BUILDING MAKAL MUKARAMA ROAD, MOGADIHSU - SOMALIA.
+252651105 | +252617633551 | +252617633552 | www.maamuus.so | www.mem.so | info@maamuus.so

Jabhadda TPLF iyo Somaalida raacsan

Madaxda TPLF

Dawlad Degaanka Soomaalidu ka ga qayb gashay halganka lagu jabinayo TPLFta. Soomaali badan baa muujisay in tallaabadaasi qalad tahay. Waxay leeyihiin, dhallinyaro Somaaliyeed baa la geynayaa dagaal aan na khusayn. Mar kale, waxay leeyihiin Amxaaro oo Tigraay innooga daran baa loo hiilinayaa. Mar saddexaad waxay ku dacwiyaayaan labadaa qoomiyadood iyo dawladda dhexe ha is ku ja-been ee yaan la isugu tagin. Mar kale waxay leeyihiin TPLF waa ay inoo fiicnayd oo ismaamul goboleed bay ina siisay. Kuwo aan afka ka qiranayn uurkooda wax aan ka arkaa in ay lee yihiin

TPLF saaxiib baannu la ahayn. Dadkaa caqliga fuud lagaga shubka ah kolkiin aan u fiirsaday nafsiyad ahaan, waa laba qolo oo is huwan. Ta hore waa koox sideeda mucaarad ugu ah Mustafe Cagjar oo waqtigan ah madaxa gobolka Soomaalida. Qolada labaadna waa dad sababo nafsi ah u la socda koo-xda TPLF oo jeelaan lahaa in ay xukunka ku soo noqoto, waxayna u badan yihiin dad u dhashay Isaaq, Majeerteen iyo hadhadigii Ina Iley ee Ogaadeen.

Inaad Mustafe iyo siyaasaddii-sa intii Aad doonto iyo sababtii Aad doontaba mucaaraddaa

waa xaq aad leedahay, laakiin waxaa jira laba arrimood oo isaga ka weyn ayna tahay inaad fahanto. Ta hore, waa in gobolka Soomaalidu ka tirsan yahay qaranka Itoobbiya, waajibna ay tahay in arrimaha heerka qaran ah looga qayb qaato sida dawladda dhexe doonayso, taas oo aan baryo ahayn ee sharcii ah. Ta labaadna waa in ay waajib tahay Soomaalidu in ay ka dagaallanto soo noqoshada gumaysigii TPLF, ciddii aan guumaysi u aqoon ee gacal u taqannayna yeelkeed.

TPLF wax ahayd gumaysi nacab ah oo Itoobbiya ka xorowday, sida mar hore looga xorooabay

Amxaaradii la nooca ahayd. Haddii ay dalka dawlad-degaanno u qaybiyeen iyaga ayaa taa ku danaystay ee cid kale ugma ay danayn. Waayo wax ay doonayeen in ay qoomiyadaha kala xayiraan oo qolaba gooni u gumaystaan, iyo in ay gobolkooda ka dhigtaan dammaanad ay mustaqbalka u irkadaan. Sidaa

darted, waa addoonnimo iyo maanlaawannimo in aad ogolaato, marnaba iyo sinaba, in mar dambe qolo ku xukunto iyada oo qoomiyad ah. Kacdoonkii weynaa kadib, Itoobbiya dhanka wacan bay u socotaa, waana in aynnu dhankaa u sii wadnaa, waayo si-daas baa Soomaalida -toobbiya

iyo Soomaalida kaleba u dan ah. Waana in aynnu ka feejignaan-naa, oo burburinteeda ka shaqaynnaa, awood kasta oo qoomiyadeed oo Tigraay iyo Amxaaro innagu qabsan karaan.

WQ: Ibraahin Hawd

MIYAAN LA ILA ARAG?

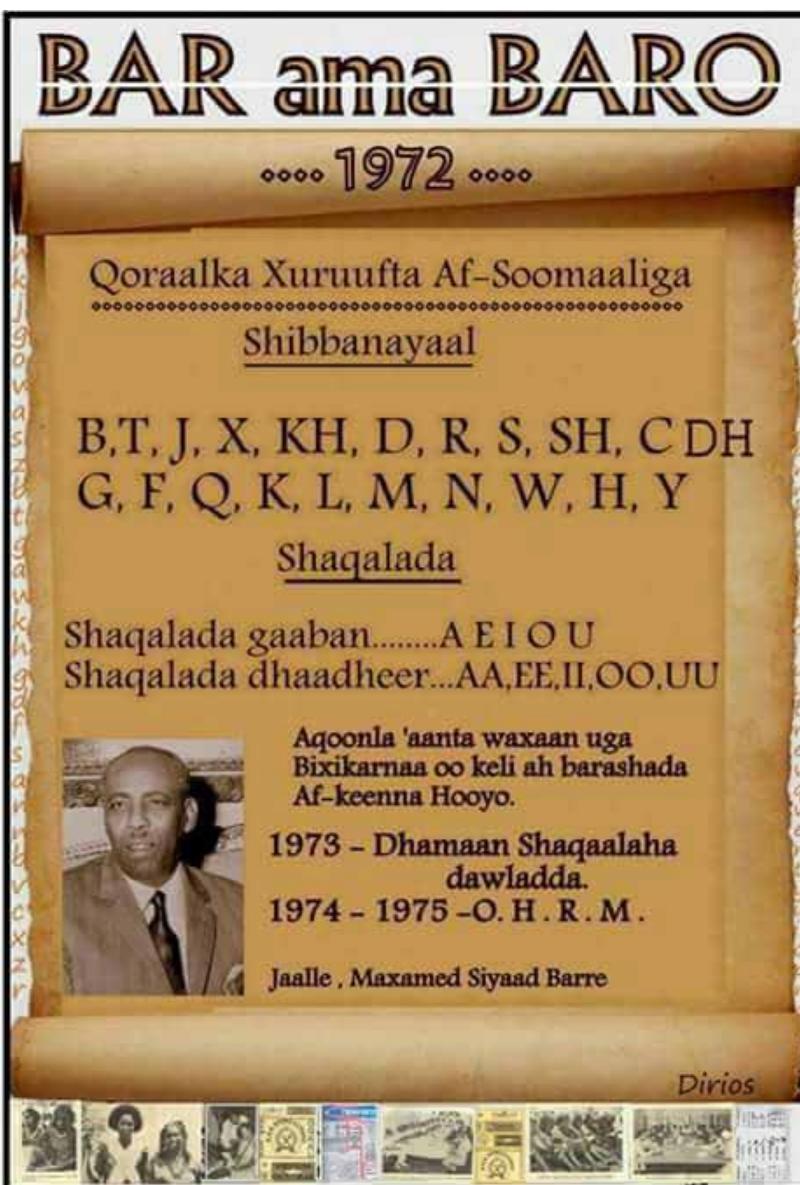
Waxa beryahan dambe jira soona kordhaya; **macna-guurinta** ereyada afkeenna Somaaliga ah. Arrintaasina waxa si dadban oo aan u-la-kac ahayn u wada dhawr nin oo qurbaha ku raagey, markoodii horana reer magaal ahaa. Haddii aynnu soo qaadanno dhawr tusaale oo ka mid ah ereyada la **dhalan rogey** ee weliba dhallinyarada afka loo geliyey, waxa ka mida:

- Markii aan doorashada u **ordaayey!** Ninka sidaasi u had-

layaa, wuxu macnno toos ah ka qaataay oo uu Soomaali u rogay, **qurub weedheekha** (phrase)-ka Ingiriisiga ah ee (running for)!!

Afsoomaaliga saxda ah ee awel la adeegsan jirey wuxuu ahaa/yahayna, **markii aan u tartamayeey ama loolamayey doorashada ama xilka!**

- Ereyga kale ee la silic dileynaa waa: **Xabbad nool!?** Ereygaasi, waxa 1980naadkii markii taariikhda ugu horreysey

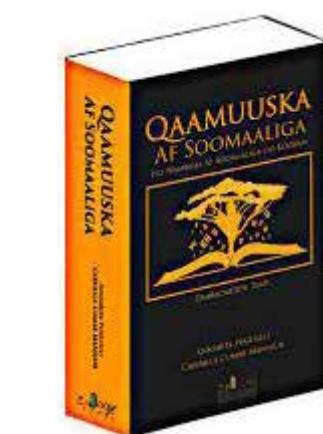

isticmaalay; nin reer magaal ahaa oo ka shaqayn jirey laanta Afsoomaaliga ee BBC- da. Ninkaasi warka akhri jirey, ayaa si toos ah u macnaystay, ereyada Ingiriisiga ah ee (live bullet).

Af-soomaaliga saxda ah ee (live bullet) loo isticmaali jireyna wuxu ahaa, **xabbar dhab ah**. Waayo, xabbaduhu laba nooc ayay u kala baxaan oo kala ah, tu dhab ah iyo mid loo yaqaan-

no, **dheemish ama ta rabadhka** ah.

- Wawa kale oo aan dhawaan arkayey, nin ay ku qalloo-catay kalmadda, **dabuub** oo inta badan laga isticmaalo Jabuuti, gobollada galbeedka ee Somaliland iyo kililka shanaad. Mudanahaas oo dhawaan meal fagaare ah dhallinyaro kula hadleyey, wuxu dhageystayaasha ka dhaadhicinayey; **dabuub** ayaa soo helay, isagoo erey-

ga dabuub ku macnaynaya; (statement)!

Haddaba, haddii aan la foof-daran-habaabineyn ereygan dabuub wuxuu la macnayey, **kelmad** ama erey ee maaha (statement)!

Tusaale, haddii uu qof kugu yidhaahdo, dabuub xun baad maanta igu tidhi, macnaheedu waa erey xun baad igu tidhi. Afkii wuu ooyayaa Ilmuu sii deynayaa Agoon weeyaan haddeer Rag baa ereygi beddeley Afkii baa juuqda gabay Abwaankii waa la nacay Odaygii wuu aamusoo Ishuun buu gabedh ka siin Ayey waa laga tegee Miyaan ummaddiiba jirin Sideen ubadkii nidhaa? Miyaan af-qalaad barnaa? Haddii ereygeennii lumo Islaamkii yaa macnayn? Ayaa aayadihii furfuri? Ayaan sii eersanna???

Cabdullaahi Maxamed Cumar
Email: timacadde56@hotmail.com

"IN-YAR INDHAHAAGA I SII," Nada Yuusuf Cumar

heshay markaasay walibba mafsuud ku noqotay, markaasay haddana la dhacsan tahay, oo ay u riyyaqsan tahay.

Waxa ay baratay saamalayl iyo soo jeed habeenkii ah, hore teleefan umay haysan, imika se waxa ay haysataa Samsayn S3, uu isagu hadyad ugu keenay. Habeen baxa, sheekada iyo saamalaylkuba waxa ay u noqdeen balwad.

Bismilaahi

Walaalkayga qaaliga ahow, waxa aan kaa codsanayaa inaad in yar oo wakhtigaaga kamida I sisid. Mahadsanid.

Wil doob ah ayaa waxa ay is barteen gashaanti, qurux iyo qimo rabbi siiyay, isaga hortii cid may baran, nin ka horreeyayna hadal uma ay furin. Wawa ay ka baqataa ragga, way xishood badan tahay mana taqaan qaab loo haasaawo. Isagu ilayn waxa uu ahaa xariif soo diyaar garoobaye, waa kaa u kala furay kitaab uu soo diyarsaday, waa kaa shukaansi qurux badan, haddallo macaan iyo marxabbayn heersare ah u bilaabay.

Rummaysatay, oo iyana sidii uu maalinba in yar ugu akhriinaayay ayay aamintay, way ka

Barashadii aad ayay u fogaatay, kalsooni xad dhafana waa gashaday inantii, waxaana ay gaadhay heer aanay ka soo laaban karin. Wawa uu u ballan qaaday guur, waxa uu u sheegay in uu sida ugu dhakhsaha badan u guursanaayo. Sida awgeed ayay saaxibbadheed u sheegtay in dhawaan la soo dooni doono. Hawliba waata taagane, habeen habennada ka mida ayuu la ballamay, kadibna way is raacen. Wawa uu geeyay guri uu ugu sheegay in uu saaxibkii leeyahay, oo uu yidhi xaaskisa ayaa joogta, waan iskiin barayaa oo way inna casuumeen.

Waxa ay tageen gurigii, waxa ka furay wiil guriga joogay, kadibna waxa ay fadhiisteen qolka fadhiba. Muddo yar kadib ayuu ka baxay qolkii isaga oo u sheegay in uu soo labanaayo, kaligeed ayaa qolka fadhiba

oo waxa ay sugaysaa isaga. Cabbaar kadib ayuu u soo laabtay isaga oo sida laba koob oo sharaaba. Koob kiisi ayuu si dhakhxa ah u cabbay, iyana iyi-da oo xishoonysa ayay koobkeedi dhawr jeer oo kala fog kabbatay.

Toban daqiqadood in ku siman markii ay kasoo wareegtag ka-bashada koobka sharaabka ah ayay is badashay sidii qof sirkhaansan, markaas aaya ugu danbeysay miyir iyo maan.

Laba saacadood kadib ayay soo mirawday iyada oo aan garan karin waxa ku dhacay, iyo sida xaal yahay toona. Wixii uu rabay in uu sameeyo ayuu ku sameeyay, wuu ka xajjo gutay iyana way wayday gabadhnnimadeedi.

Waxa uu ku qaaday gadhigii ay soo raaceen maahe ku kale, waxa uu geeyay gurigoodii, dawadi way ka baxday, waxaa-na u billaabmay xannuun. Haa xanuun badan ayay dareemaysaa, waxa ay gashay musqusha, markaas ayay is ogaatay in ay gabadhnnimadeedii socotay.

Muraaradillac, qalbi jab, xanuun, murugo iyo ciil aanay cidna la wadaagi karin ayaa ku kulmay.

Wax ay ciishootaba, waxa ay bilawday toobad keen, waxa ay ogaatay in ay xagga Rabbi ka

Igala joog dhidkaaga

geftay, waxa ay kacdaa habeenkii saqda dhexe, waxa ay bari-day Alle, in uu boksiyo, ninkaa xumaanta ku sameeyayna ka abaal mariyo.

Alle isaga ayaa raxmaan ahe wuu u boogo dhayay gab-adhi, iyada oo aan cidi ogaanna way boksatay. Ammin-yar dabadeedna waxa ay noqotay marwo, raas iyo rug wayn Alle ku arsaaqay, waxa ay noqotay hooyo wanaagsan oo ka soo baxda ma'uuliyadda gurigeeda iyo ilmaheeda.

Ninkii ay aamintay ee xumaanta ku sameeyayna dib uma soo raadsan, xataa salaan-danbe uma soo dirin, sidaad tahayna jiidhkay qaboojisaaye, markuu hadafkiisii dhammaystay ayaa ugu danbaysay.

Haddii iyada xaakeedu sidaa noqday, boksatay oo Alle ka aqablay ducadii isagana maxaa u danbeeyay.

Waxa uu la dhashay hal gabadh, gabadhii waxa ay qaaday uur aan la garanayn cid leh, isagana dhawr sanno kadib waxa ku dhacay xanuunkii xumaa!!! Wax uu silcaba oo uu ahaado dhul jif, maalinkii danbe ayuu si xun u geeriyyoday isaga oo maydkisi la maydhii kari wayay oo ur qarmuun yeeshay.

Haddaba walaal akhristaha wiilka ahow, ogow haddii aad gabadh xumaan ku samayso in aanay meel kaa tagayn, walaashaa, hooyada, inanta aad dhasho, xaaskaga xataa ha noqtan xumaantu gurigaaga ayay ku soo laabanaysa. Marka aad gabadh xumaan ku

samaynayso ogow Alle wuu ku daalacanayaa, waxbana kama qarsoona.

Waxa jira rag badan oo sharaf leh, oo haddana hawhooda hoose badan tahay, waxa uu soo doonanayaa ina habel sharaf leh, markaas ayaa lagu darayaa oo loo guurinayaa, ilayn cidi ma oge, isaguse waxa uu hilmaamsan yahay in uu Alle arkaayo oo wax kasta u diwaangashan yihiin.

Walaal toobad keen, haddii kh-alad kaa dhacay, Alle waa dambi-dhaafe naxariiste ah, haddii aad tahay mid dhawrsanna Alle haku xafido ee Alle bari oo dhwrsoonidaada ilaasho.

Waxa qoray: Nada Yuusuf Cumar

MAXAA SIYAASIGA XUMI SOMALIDA ISUGU SOOFEEYAA ISUGUNA FOOGAN YIHIIN? !!!

biiyo ama la is yidhaahdo ku hadimeeya.

Somaliland, Somalia, Djibouti, Somalida Ethiopia iyo Somalida Kenya intuba waa soomaali hadana waa kala dawlado, qofka qab iyo somalinimo ku jirtaa waa mid ku farxa horumarka walaalkii gaadhay dhibta soo gaadhana ka damqada.

Waxa ay noo tahay naxdin joogto ah inta ay Muqdisho dagaal ,qarax iyo dhibaatooyin dad soomaaliyeed ku dhimanayaan ka jirto oo waanu la damqanaa oo la dareen nahay, walaalahayaga kale ee sadexda ahna sidoo kale ayaanu dhib iyo dheregba ula dareen nahay.

Waxa aan la yaabanahay dadka somaliland oo hore calan iyo dawlad somaliyi wada lahayd loogu laayey oo diyaarado si arxan duran loogu duqeeyey iyada oo ay wali muuqdaan dhibaatadii oo maalin walba ay daadadku soo saaraan xabaa-lo boqolaal dad ah oo isku xidh-xidhan oo wadar isirkooda loogu diley in maanta dad dheel-dheelayaa dhayal wax isaga yidhaahdaan.

Boqol iyo labaatankii sanadoo ee ugu dambeeyey lama hayo soomaali oo degen oo raad iyo taariikh wanaagsan oo horumar iyo nolol ilbaxnimo abuurta ka tagay, waxa ay inoo ahayd dagaalo iyo wax iska dhicin shisheeye iyo sokeeyeba leh , ilaa maanta sidii ayaa la isugu lisayaa dadka.

Qofka hogaamiyaha ahi waa in uu leeyahay hal abuur iyo himilo hogaamineed oo uu wax ku abuuri karo loo aayo, ee maaha in uu noqdo makarafoon waxii ay umadu sameysatay lagu baa-

nabadgalyo wanaagsan, ugu dimuqaradisan ee ugu xoriyad badan xaqiqa marka laga hadlayo.

Siyaasi xumaha dalkiisa nabadeyn kari waayey, dhiiga dadkiisa ee maalinwalba qubanaya joojin kari waayey wuxuu balaga ugu lulayaa dhalinyarada Somaliland saw maaha in ay Somaliland noqoto sida koonfur oo kale oo fawdo iyo dawlad la'aan loo soo raro.

Aduunka soomaalida magacyo iyo naaneyso aan wanaagsan-ayaa uga baxay oo ay ka mid tahay qaranka fashilmay (failed state) hoy argagixiso (terrorist zone) budhcad badeed (pirates) iwm oo ay ahayd in laga dhiidhiyo oo la Iska maydho, ee maanta in Somaliland lagu mashquulo may aheyn.

Caalamku wuu tagey inta aynu waxba isku haneyn laanahay, is hambalyeyn laanahay, shalay hadaynu wadajir rabinay maanta inaga oo shan ah ayeynu jiri karnaa is jeelaan karnaa wax badan is tari karnaa ee hogaamiye hal abuur leh hala raadiyo inta siyaasi xume isku keen soofeynayo.

Waxa qoray: Mohamed Cabdi Jaamac (Dhimbil)

Kaalinta haweenka ee qoraalka

Wadama dunida saddexaad laysku yidhaa, waxa lagu tiriyaan in aqoontooda wax akhris iyo midda qoraalba aad u hoosayso. Soomaali ahaanna dhaqankeenu waxa uu ku dhisnaa dhag-maal, kaas oo aqoon ahaan mid xaddidan ahaa, balse sannadihii ugu danbeeyay waxa kobac ku yimid dhanka akhriska iyo qoraalka, in kasta oo haweenka dhankaas kobaca lagaga badan yahay.

In aad wax qorto waxa ka horaysa in aad wax badan akhrido, qofba qofka uu ka akhris badan yahay waa uu ka aqoon badan yahay, ka waaya-aragsan yahay, ka xogmaal badan yahay, isla markaana ka tixraac iyo tariikh dheer yahay. Wax akhrisku waa qayb nolosha ka mid ah, waana waxa ummadduhu horumarka ku gaadheen, ee dunidan horumartay isku dhaafeen, dhan kalana akhriska waa laf dhabarka qoraaga.

Haddaba maadaama ay haweenku aad ugu yar yihiin dhanka qoraalka, waxa is waydiin mudan, maxa ay tahay caqabadaha ama dhibaatooyinka ka hortaagan dhanka qoraalka, taas oo keentay in ay raggu kaga horeeyaan hadday tahay Buuggaagta, maqaalada, magasiinada iyo waliba joonnaalkaba? Sidoo kale maxaa ay haweenku ugu yar yihiin dhanka turjumista, gorfaynta iyo waliba tifatirka buuggaagta?

In aad ogtahay dhibaatada jirta badanaa waxa ay qayb laxaad leh ka qaadataa in aad heshid xalkeeda. Halkan waxa aan idin kula wadaagi doonaa qaar ka mid ah caqabadaha haweenka ka hor taagan in ay wax qoraan. Qodobada aan anigu Amal ahaan daraaseeyay ee

aan u arko in ay muhiim yihiin in la xuso intii aan mowduucan diyaarintisa ku guda jiray. Sidoo kale wixii aan xal u arkana talo ahaan ban idin kula wadaagi doonaa, aan ku horeeyo caqabadaha:

- **Masuuliyadda haweenka ee guriga.**

Haddii aynu nahay soomali, howsha guriga waxa ay masuuliyad gaar ahi ka saaran tahay haweenka, waxa ku gadaaman duruufu nololeed iyo mid nafsiyeed oo guryaha ka haysta, gabadhu mar waa Hooyo oo caruur korin bay wakhti badan ku bixisa, marna waa inan oo ka shaqaynta iyo nadaafadda gurga ayaa ay ku howlan tahay.

Halka ninku wakhtiyada uu guriga joogo uu haysto firaaoqo

badan oo dhankuu doono uu uga faa'iidayasan karo. Haddii ay haweenku firaaqadaas haysan lahaayeen waa ay yaraan lahaayeen caqabadaha badanka ka haysta akhriska iyo qoraalka.

- **Sicir barar buuggeed.**

Akhrisku waxa uu u dhexeyaa akhriyaha iyo waxa la akhrinayo. Haddaba ka hor inta aanad wax qorin waxa muhiim ah in aad wax badan ka soo akhrido oo aad xogogaal u tahay mowduuca aad wax ka qorayso. Akhriskana waxa asal u ah in la helo wixii la akhrinayay oo buuggaagta ama kutubta ah, sidaas daraadeed qiimaha ay buuggaagteenu suuqa ku yaalaan oo ah mid aad u qaaluya, dad badan ma awoodaan in ay iibsadaan hal buug wax ka badan.

Taasna waxa ay keenaysaa in wax badan oo la akhriyo la waayo maadaama buuggii qaaliiyahay qiimaha lagu iibinayaa. waxayna qayb ka noqonaysaa caqadabada dad badan ka hor taagan qoraalka.

- **Adkaysi iyo samir la'aan.**

Wax qoristu inta badan maha wax lagu raaxaysto, balse waa wax u baahan dadaal iyo dhabar adayg dheeri ah oo mas-kaxeed, kaas oo uu qofku galio waxa uu qorayo. Haween badani ma u adkaysan karaan saacadaha badan ee ay wax qorayaan. Wuxana muhiim ah in aad hadaf iyo himilo fog ka leedahay mowduuca aad rabto in aad qoraal ka diyaarisaa. Samir la'aantaas baa keenaysa in haweenka ay ku yaraadaan dhanka qoraalka

- **Tabar-dari luuqadeed.**

Markasta oo aad jeceshahay in aad wax qorto, waxa muhiim ah in aad raadiso mowduuca aad wax ka qorayso dad hore oo wax uga qoray si ay tixraac kuugu noqoto. Haddaynu soomaali na-hayna way yar yihiin buuggaag badan oo af-soomaali ku qoran oo hal mowduuc ka wada hadlaya. Waxa lagama maarmaan ah in aad akhriyi karto buuggaag kale oo ku qoran luuqa-

do qalaad. Luuqadda uu qofku wax ku akhrinayaana waxa ay ku noqon kartaa caqabad iyo dhibaato, haddii aanu si fiican u fahamsanayn luuqadaasi.

- **Haweenka oo aan ku bарааругсанан faa'iidda qoraalka.**

Xiise iyo xammaasad uma haayaan inta badan in ay wax qoraan haweenku. Aqoonyanka, waalidiinta, macalimiinta iyo wax garadka oo ka gaabiyay in ay haweenka ku bарааруjiyan kaalinta muhiimka ah ee uu akhriska iyo qoralku nolosha kaga jiro, isla markaana ay ku tobabaraan akhriska joogtada ah. Dadkan aan soo xusay inta badan waa indhihi ay bulshadu arkaysay, iyaga ayaana laga rabaa oo ay masuuliyad iska saaraan in ay dadka ku bарааруjiyan akhriska iyo qoraalka.

Guntii, gabagabadii iyo walibaa gunaanadkii waxa aan talo ahaan u arkaa si aynu uga gaashaamano caqabadahaas aan korku soo xusay, in dhalinyarada siiba haweenka lagu bарааруjiyo akhriska iyo qoraalka, howshaasna ay xil gaara iska saaraan iskuulada, jaamacada, maxadyada iyo walibaa dhammaan goobaha wax lagu barto. In ardayga lagu dhiirigaliyo in uu buugga ku tiirsanaado, maadooyinkiisana loogu daro xiisad wax akhris, si uu la qabatin ugu sameeyo, waayo geedu marka uu yar yahay baa la toosin karaa.

Amal Gilin
Amalgilin@gmail.com

GEELA AQOON MA U LEEDAHAY

Geelu waxay ka mid yihin xayawaannada dhirta laacda amase tiigsada.

Geelu waxa uu ka mid yahay boqortooyada xayawaanka (Animalia) baahda laf-dhabarleyda ah (Chordata), gaar ahaan bahweyn ta naasleyda (Mammalia) qoyska ballaadhan ee qan-jaafileyda (Artiodactyla).

Geelu waxay ku jiraan qoyska hoose ee Geela (Camelidae), baahda cilmiga saynisku waxay ugu yeedhaan (Camalus). Asal ahaan wuxuu ka soo jeedaa waqooyiga Ameerika, in kastuu xidhiidh dhaw la leeyahay bari-ga dhexe iyo qaarradda Afrika.

BAARQAB

Guud ahaan Geela adduunka ku dhaqan waxaa loo qaybiyaa laba nooc, kuwaas oo kala ah: mid hal kurusle ah (Dromedary camel) iyo mid laba kurusle ah (Bactrian camel), sidoo kale waxa jira nooc geela ka mid ah oo aan lahayn Kurus, kaas oo Aad u gaagaaban kuna nool koonfurta Ameerika laguna magacaabo (Llama).

Geelu waxay ka mid yihin xayawaannada dhirta laacda amase tiigsada (browsers Animal). Luqada Ingiriisida waxaa loogu yeedhaa (Camel), Carabidana. Af-soomaaliga guud ahaan waxaynu u naqaanna GEEL, dheddigiisa hal, markay dhawr neef dhashana Duq, labkiisana Awr.

Markay Geelu yaryar yihin waxaa loo yaqaanna nirgo, Cododka Geela waxaa loo yaqaanna-guux, cabaad, olol, dun-uunuc, yuus iyo reen, midka la dhufaanay waa koran, ka geela tarmiya ee lagu daraana, waxaa loo yaqaanna baarqab.

Cimrigisu waxaa uu gaadhaa 25-40 sanno, culayskiisuna 400 ilaa 600 kiiroo, halka uu dherkerkiisuna gaadho 11 fiit. Heerkulka jidhkiisu waxa uu u dhaxeeyaa 34 - 40 digrii, Waxa uu badanaa ku nool yahay dhalalka saxarraha iyo saxarro xigeenka ah. Waxa uu leeyahay 74 hiddo-side iyo 34 ilkood. Sidikiisu waxa uu gaadhaa 12-15 billood, kuwaas oo ku qaangaadha 4 illaa 5 sanno.

Horweyn

Haruub-gaal, Aameel, Gaawe ama Doobbi

Waxa uu ka mid yahay xayaawaannada leh dhiigga diirran (warm blooded), Iyo sidoo kale, kuwa leh dhawrka caloolood, gaar ahaan geelu wuxuu leeyahay saddex caloolood (Pseudo-Ruminants) waana xoolaha soo calyanaqsada. Waxa uu wax quutaa maalintii (Diurnal), isagoo quuta cawska iyo caleema-ha dhirta (Herbivore).

Saacaddii waxa uu jari karaa 85 kiiloomitir.

Geelu waxa uu ka mid yahay xayaawaannada qur'aanka lagu sheegay mucjisada abuurkissa, sidoo kale, waa meesiga keli ah ee ay diinta islaamku innagu waajibisay in hilibkiisa laga weysaysto marka la cuno. Geela adduunka ku dhaqan waxaa lagu qiyaasaa 35 milyan oo neef, geela ugu badan caalamka waxaa laga helaa dalalka Soomaaliya, Ustareelliya iyo Suudaan.

Sida bulshooyinka kale, ee islaamka ah qoomiyada Somaalidu aad ayay u qadariyaan Geela, sababtoo ah meesiyyada kale wuu ka manfac badan yahay, waxaana laga helaa-godol iyo gaadiidsi ama Caano badan, Hilib weyn iyo rarasho culus. waxaa iyaduna isweydiin mudan, Maxaa ka dhaxeeyea Geela iyo Islaamka?

Geela adduunka ugu badan dalalka Islaamka ah ayaa laga helaa ama dad Islaam ah ayaa dhaqda, toloow waa maxay sababtu? waxaa jira afmaallo Soomaali ah, oo ku can baxay ku xarragoodka ammaanta Geela, kuwaas oo laga xusi karo: Cabdi-Gahayr, Cumar-Ustareelliye,

Saydkii iyo Abwaan Ismaacil Mire.

Ugu danbayntii Nebigu Scw Geela wuu lahaa, waanay usoo dacwoodeen wakhtigiisi, wax-aana uu inna faray u naxariisa-shada guud ahaan xayawaanka. Magacyada iyo nooca Geela

Aaran- Geela lab iyo dheddigba inta aan weli gaadhin da'dii uu ku rimi ama wax ku rimin lahaa kiiloomitir.

Abeer- qaalin geela oo waqtigii ay rimi lahayd gaadhay laakiin aan dhowr da'ood dhalin

Afku-xuuble- Ilmaha geela ee isaga oo aan dhammays ahayn nolol ku dhashay

Astaajir- Awr badan oo isku xiriisan oo xamuul sida

Awr- Geela kiisa lab

Awrthal- hal da' kasta qurbac dhasha

Baarfurun- awr aan weligii la raran

Baarqab- Awrka Geela lagu darosi uu u rimiyo oo aan la raring baarkiisa qaba

Baatir- Qaalin geel ah oo aan wali rimin waqtigii ay rimi lahayd

Bacadle- awrka kala rarto ee xooga badan

Buubaal- Awrka la rarto ee rar-diidka ah

Buudhqab- Hasha awrku abaa-hiyay ee loo malaynayo inay

rintay

Hor weyn- Geel badan

Deyr dhal- Neefka geela ee dayr dhalka ah waa ka xilli dayr ah dhalay

Dhiito- Neef Geela oo cayilan

Dul ku malable- Ilmaha Geela ee dhiciska ah ee dhashay

Eran/Aaran- Nooc Geela ka mid ah oo dhaa-dheer

Gaan- Geel aan irmaanayn

Garmaal- Geela la dhaqdo Caano dartiis

Gayax-Hal ilmihiikaa ka dhinteen ama laga qalay oo irmaan oo igarnimo lagu maalo

Haleelo- Geel markaa dhalay

Nirig- Geela ilmihiisa kiisa lab iyo dheddigba dhawaaqa ayuunbay ku kala duwanyihin

Qaalin- Neefka Geela labkiisa ama dheddigiisa ee aan da'dii rarashada ama curashada weli gaarin dheddig iyo lab labadaba waa la dhahaa dhawaaqa ayay ku kala duwan yihiin

Qolti- Hasha caanaha badan leh

W/Q: Dr. Ibraahin dhuxul.
dribaahimm@gmail.com.

A gentle spread that does it all

Deflam CREAM

Oil of Wintergreen 30%
Mentapiperita 10%
Cinnamomum Camphora 4%

A combination of
natural analgesic,
anti-inflammatory and
muscle relaxant

Deflam CREAM

**Cools down the flame containing
Pain, cramp, swelling & inflammation**

BIOPHARMA LTD

Leadership Through Quality Products

Serengeti House P.O. Box 32547-00600
Nairobi, Kenya. info@biopharmaltd.com;
www.biopharmaltd.com

Somaalida Iyamaa Cadow U Ah Axmaarada Iyo Tigareega?

laadaasi soo jireenka ah:

Mililik

**Ooomiyadda
Axmaarada.**

Intii u d h a x a y - say 1890kii ilaa 1897kii, waxa ay ci-idamada bo-qor Mililik ay Soomaalida ka dha-ceen boqol kun oo Lo'ah, laba bo-qol oo kun oo Geel ah, lix boqol oo kun oo

isugu jira Riyo iyo Ido. Beelaha ugu badan ee uu xoolaha ka dhacay waxa ay kala ahaayeen, Geri, Jid-waaq, Ciise iyo Gad-abuursi. Xoolo dhicistan, waxa keenay abaar ka dhacday guud ahaan Itoobiya intii u dhaxay-

say 1888kii ilaa 1892kii, sida ku xusan buugga

"The Great Ethiopian Famine" ee uu qoray Richard Pankhurst.

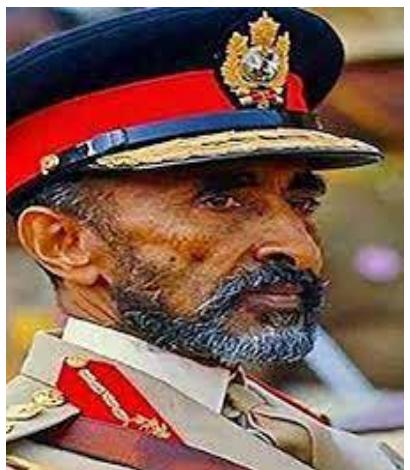
Buugga **"Ethiopia's Manifest Destiny"** wuxuu ka faallooday sida Boqorradii iyo madaxdii ka dam-baysay ee Itoobiya mid kasta taariikh gaar ah loogu xusuusan doono: Mililik waxa lagu xusuusan doonaa qabsashadii Harar iyo Dhiri-dhaba, Xaylse Salaase

waxa lagu xusuusan doonaa qabsashadii Hawd iyo Reserve Area, Mingistu waxa lagu xusuusan doonaa diciifintii ciidankii Soomaaliya.

"Renel Rodd oo ahaa sarkaal Ingiriisku u xilsaaray inuu Boqor Mili-lik la meel dhigo xud-

uudda kala qaybisa Xabshida iyo Soomaalida ayaa la yaaboy damaca waalan ee Mililiku ku sheeganayo guud ahaan dhulka Soomaalidu degto. Rodd wuxuu Mililik ku yidhi "dhulka oo dhan haddii Xabashidu leedahay, dhulkee ayey Soomaalidu leedahay"? **Boqor Mili-lik** wuxuu ku jawaabay Soomaalidu waxa ay lo'da u raacdaa xabashida, dhulay gaar ahaan u leeyihina ma jiro. **"Somalis are cattle keepers of the Ethiopians; they had to pay their tribute of the cattle to their masters. And there is not a Muslim country, as everyone knows".** Ka eeg faahfaahinta" Tiirka Colaadda 2005kii, Cabdiqaadir Aroma.

Xeyle Silaassi

Wakhtiyadii ay socotay xornimadii ay dalalka qaarada afrika ka tirsani kaga xorroobayeen gumeystayaashii reer Yurub, ayuu boqor **Xayle Salaase** boqasho ku tegay dalka Faransiiska sannadkii 1967kii, waxaanu caasimada baaris kula kulmay madaxweynihii wakhtigaasi ee **De Guelle**.

Wuxuu kulankaasi kaga codsaday inuu Faransiisku sii haysto Jabuuti, isaga oo ka cabsi qabay inay dhalato dawlad shantii Soomaaliyeed ahi. Wuxuu kulankaasi ka sheegay in haddii uu Faransiisku ka kacayo Jabuuti uu iyaga ku wareejyo, maadaama oo ay hore Itoobiya uga tirsanayd.

Damaciisa ayaa beentaasi aaminsan. Kulankaasi ka dib magacii loo yaqaanay Jabuuti ee ahaa '**French Somali Coast**' waxa loo beddelay 'Afar and Issa Territory'. Boqor Xayle Salaase oo cabbiraya dareenkiisa Soomaalida oo xornimada qadata ayaa laga hayey' Soomaali Xo

Mingistuu Xeyle

rowdaa waa dameer geeso yeeshay".

Inay qoomiyada Axmaaru Saylac la wareegto, waxa ka warramay **John Spencer** oo la-taliye u ahaa boqor Xayle Salaasa waxaanu yidhi". Xayle Selaasina Saylac xoog ayuu ku qabsan lahaa haddaan Musawac iyo Casab aanu heli lahayn 1940kii". Qoraal uu diyaariyey Faysal **Cabdi Rooble**. Mingestee Xayle Maryam oo Afgambiyey Xayle Salaase ayaa 1977-kii Gaboon ka yidhi shirkii Midowga Afrika "Soomaaliya waa Qayb yar oo markii horaba ka fallaagowday Itoobiyyada weyn waana ku soo darayaa".

Tigreega intaasi ayaa loo tiriyaan dhibta ay geysteen. Hasyeeshee meel ay dhulka Soomaalida ku sheegtaan taariikhda meel laguma sheegin. In kasta oo ay deegaan ahaan ka fog yihiin Soomaalida.

Cali Cabdi Coomay
Suxufi, qoraa ah.
Calicoomay@gmail.com

27kii sanno ee ay dalka Itoobiya ka talinayeen waxa ay adeegan jireen madaxdii Soomaalida ee Kililka iyo hoggaamiye-kooxdyadii Soomaaliya ka jiray.

Caafimaadka: Jooniska Cas (Hepatitis A)

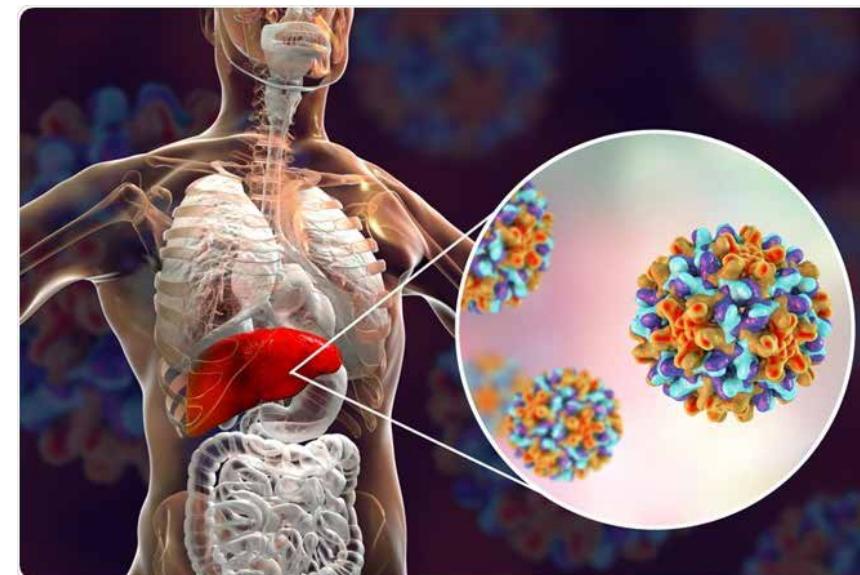

Cudurkan magaca aynnu u naqaanno ee joonis ayaan ahayn mid ku quman. Joonis waa huruud aynnu jidhka ku aragno gaar ahaan maqaarka iyo indhaha. Beerka ayaa jidhka ka saara maado loo yaqaano Bilirubin oo ka timaadda marka la burburiyo unugyada dhiigga cas ee gabobay.

Beerka oo bukooda gudana kari waaya shaqadiisii iyo inuu bato burburka unugyada dhiiggu ayaa labadooduba keeni karaan in ay ku uruerto maadadaasi jidhka dabadeed aynu aragno huruud (Joonis).

Cudurkani, waxa uu ka mid yahay cudurro door ah oo ku dhaca beerka iyada oo ay keenaan cudue-side kala duwan. Wuxuu keena cudurkan cudur-sidha ka loo yiqano Hepatitis A oo ah

Beerku halka uu kaga yaal jidhka

mid u adkaysan kara kulaylka, aysiidha iyo isbiiratada intaba. Cudur-sidha kan ayaa keliya ku tarmi kara beerka.

Cudurkan ayaa lagu kala qadaa biyo ama cunto wasakhaysan oo qofku qaato. Wuxa uu qofku si toos ah uga qaadi karaa qofka kale goobaha ay nadaafadu liidato iyo meelaha lagu ururo. Cunto uu soo qaaday ama diyaariyey qof qaba oo aan dhawrin fayo-qabka gacmihiisa ayaa sida oo kale laga qaadi karaa.

Waxa jira dad ugu jira halis badan cudurkan oo ay ka mid yihii:

- Dadka u socdaala goobaha uu ku badan yahay cudurkani
- Qof la nool bukaan la daalaa dhacaya cudurkan
- Dadka leh balwadaha kala duwan
- Dadka darbi-jiifka ah
- Caruurta joogta ama dadka ka shaqeeya goobaha lagu daryeelo caruurta

Cudurkan ayaa ku badan wadammada Afrika, Asia iyo koonfurta Ameerika. Dadka ku nool wadamada soo koraya ayaa la aaminsan yahay in uu badi haleeley cudurkani caruurnnimadii. Cudurkan oo dhibta uu geysto iyo astaamihisuba ay bataan mar kasta oo la sii weynaado ayaa noqon kara marka caruurta la joogo mid

aan haba yaraatee wax calaa-mad ah yeelan.

Astaamaha uu cudurkani leeyahay waxa ka mid ah :

- Daal badan
- Matag iyo yalaalugo
- Xanuun uu ka dareemo feedhaha midig hoostooda laabatooyinka (xaglahaa) oo xanuuna
- cuntada oo uu ka kaco bu-kaanku
- kaadida oo is bedesha
- indhaha iyo maqaarka oo huruud nooda
- xumad yar
- saxarada oo is bedesha
- cuncun badan

Tallaaka cudurku waa muhiim

Baadhitaanka cudurkan ayaa lagu ogaadaa dhiigga oo la baadho. Shaqada beerka fayow ayaa ah in uu qashinka qaarka saaro jidhka, walxaha qaarna uu yahay beerku xubinta soo saarta. Wax kasta oo geddiya beerka iyo shaqadiisaba, waxa ay khalkhal geliyaa qashin-saarkii iyo wax soo saarkii

beerka. Taasi, waxa ay keentaa in dheecaanada qaarkood ay kacaan taasina innaga caawiso in la ogaado cudurkan. Waxa jira dheecaano (antibodies) uu difaaceenu adeegsado si uu ula dagaalamo cudur-sida kan. Difaacdo gaarka u ah cudur-sida-han ayaa hadii laga helo qofka lagu ogaan karaa in uu soo galay cudurkaasi jidhka.

Ma jirto dawo rasmi ah oo loo qaato cudurkan. Jidhka ayaa iskii isaga saara cudur-sida kan iyada oo inta badan uu ku soo kabto beerku mudo 6 bilood ah. Waxa lagula taliyaa in uu bu-

k a a n k u n a s t o . Q o f k a waxalagu la taliyaa inuu bad-sado khudrada iyo cabitaanka. Waxa muhiim ah in dawoo-yinka oo d h a n qofku joojiyo inta dhakhtar u fasaxay mooyee. Balwada ayaa iyana mudan in uu joojiyo bukaanku, si aanuu culays u saarin beerka.

Dadkeena ayaa had iyo gooraale aaminsan in la gubo cudurada beerka ku dhaca. Sayniska iyo cilmi- baadhayaasha ayaa se arrinkaa marna ku darin qorshe daweedka cudurkan. Caqliga saliimka ah marka aad la kulanto qof u buka cudurkan.

Waxa Diyaarisay Deeqa Aadan Email:deeqadahab17@gmail.com

Indhihi oo casaaday

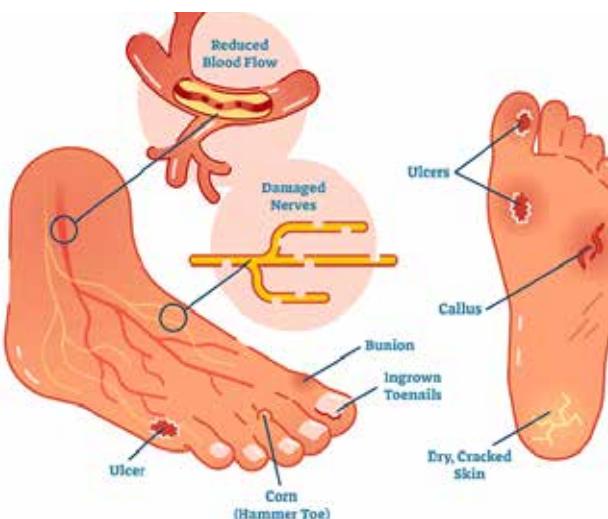
Hepatitis A ayaa ah cudur saf mar ah oo aan inta badan no-qon cudurada lala noolaado. Dhif iyo naadir ayaa uu keenaa in beerku si degdeg ah u joojiyo shaqada taasi oo keenaysa beerku inuu fadhiisto.

Waxa jira talaal uu cudurkani leeyahay isla markaana ah ka hortag aad u fiican. Waxa la door bidaa in ay dad gaar ahi qaataan oo ay ka mid yihiin caruurta yaryar, dadka haya qof cudurkani hayo iyo dadka u safraya meelaha uu ku badan yahay. Waxa iyana laga ma maarmaan ah in ay qaataan talaalka dadka leh xanuunnada beerka iyo hawl wadeenada caafimaad gaar ahaan, qolada shaybaadha. Talaalka ayaa la qaadan karaa xitaa marka aad la kulanto qof u buka cudurkan.

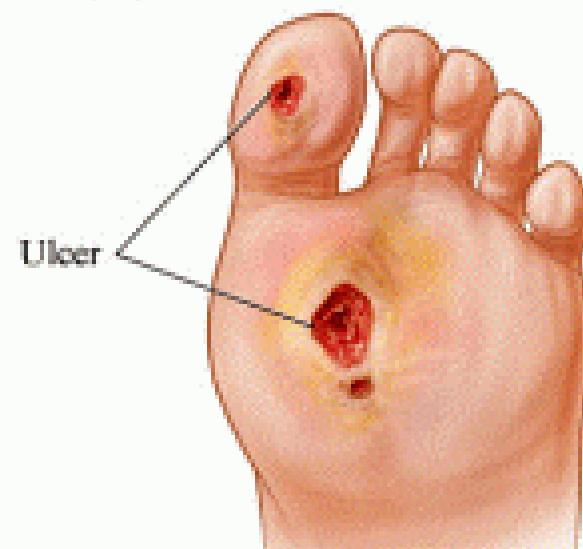
Waxa Diyaarisay Deeqa Aadan Email:deeqadahab17@gmail.com

oo aan haba yaraatee dabkaasi gaadhabayan beerka. Waxa kale oo qofku dabka kala kulmaa xanuun isla markaana waxa uu halis ugu jiraa in uu caabuq ku yimaado meelaha laga gubay.

Boogaha Iyo Nabarrada Cudurka Macaanka Iyo Sida Loogula Ta-caali Karo Malabka

DIABETIC FOOT

Waa maxay Nabraha ama Boogaha Macaanka? - Dadka qaba cudurka macaanku waxay u nugul yihiin in ay yeeshaan nabarro ama boogo badanaa ku samaysma lugaha iyo cagaha hoose ee jidhkooda. Sababaha arrintaas ka dambaysaana waa in macaanku uu yareeyo dareenka lugaha taasina ay keeni karto in qofku si sahan uu dhaawac isku gaadhsiin karo isagoo aan dareemin oo uu ku baraarugo muddo ka dib in lug-tiisa ay boog ama nabar yeelatay.

Sida aan wada ognahayna caguhu waa meelaha jidhka ugu jeermis badan, hadduu na-

bar gaadho way sahan tahay in jeermisku uu ku faaf, nabarkuna uu sii qodmo taasoo keeni karta in infekshankaasi jidhka qeybihiisa kale u gudbo ama xubantu ay dhimato kadibna la gooyo.

Midda kale ee muhiimka ahi waxay tahay in nabarrada macaanku aanay dhakhso ku bogsanin maadaama cudurka sonkortu uu saameeyo xididdada yaryar ee cagaha iyo lugaha gaadhsiyya qulqulka dhiigga, hadduu meeshii dhiig fiican soo gaadhaynin, inuu qofku bog-sadaa muddo ayay qaadanaysaa.

Waxaa intaa ka sii daran, had-

dii meeshu nabar ay yeelato, jeermiskii si xad dhaaf ah ayuu ugu tarmaya maadaama bakteeriyyadu ay helayso dheecaan macaan oo sonkor leh, bakteeriyyuna way jeceshahay wayna quudataa sonkorta.

Intaas oo la isku daray waxay keentaa dhibaato in muddo ah dhakhaatiirta wareerisay in nabarradu aanay si sahan ku bogsanayn, xitaa haddii daawo qallajiyaa ah la qaato, bakteeriyyadii wax aad u wayn ka tari mayso. Dhayidda nabraha macaanku waxay qaataan dhowr bilood si qofku uu uga raysto, waa haddii lagu guulaysto in daawadu ay nabarka wax ka tarto.

Awoodda Jeermis Dilidda Malabka:

Malabka in muddo ahba waa la ogaa in awood jeermis dil cajib ah uu ilaahay ku abuuray, cil-mibaadhisyo aad u badan lagu sameeyayna waa lagu arkay in jeermis dilis kaliya aanay ahayn laakiin nabarrada bogsashadoodana uu dadajiyo.

Waxay faraaciintii hore mey-dadka boqorradooda ku xafidi jireen malabka, isagoo aan is badalin ayuu meydku boqollaal sano ku dhex jiri jiray naxash weyn oo malab laga buuxiyey oo ay ugu talagaleen in mey-dadka lagu xifdiyo, taasi waxay cilmi-baadhayashu ka tilmaansadeen in malabka uu jeermis walba noocay ahaataba uu ka adag yahay. Laakiin iyadoo tasi jirto, weli malabku ma helin ogolaansho ay dhakhaatiirtu u adeegsan karaan in ay ku daaweyyaan cudurrada jeermiska bakteeriyyadu ay keento.

Waxaa intaa sii dheer in shirk-adaha daawooyinka sameeya oo maalin kasta faa'ido ba-laayiin lacago dollar ah, wax kasta oo looga maarmi karo daawooyinkooda dagaal culus ayay diyaar u yihii in ay la galaan iyagoo adeegsada awood siyaasadeed, awood warbaahin, awood bahdilid iyo awood cabsi galin iyagoo ka cabsiyya dhakhaatiirta haddii ay qoraan wax aan la ansixin in ay ku waayi doonaan liisanka dhakhtarnimo ama ka cabsiyya dadweynaha in ay halis tahay in la adeegsado daawooyin aan la ansixin.

Dhakhtar Ahaan Maxaa Kula Gud-boon:

Maadaama aynu nahay dad muslimiin ah wixii aan daliil dhinaca diinteenna u heysano inuu caafimaad leeyahay isaga ayaan kaga kalsooni badan nahay wixii cilmibaadhis lagu ogaado, laakiin wixii ka soo hadhay oo kiimiko ama daawo dhireed ah ma diidanin in baadhitaan la marsiyo kadibna marka la isku waafqaqo inaanay dhib lahayn oo la adeegsan karo in aan bukaanadeena ku daaweyn karno.

Istabardhig: Daawada Kiimikada Iyo Malabka:

Maadaama aan ka soo had-nay awoodda malabka uu ilaahay siiyay inuu jeermis walba ka adag yahay, waxaa cilmi ahaan soo muuqatay caddaymo aan la diidi karin oo aan laga indha daboolan karin, taasoo dantu ku qasabtay shirkadaha ama dhakhaatiirta qaar in laga ogolaado Cisbitaallada in loo isticmaalo ku daaweynta nabarrada sonkota maadaama ay daawooyinkii kale ku fashil-meen. Laakiin taasi macnaheeda ma aha in ogolaansho loo helay in malabka lagu daaweyyo nabar kasta, maadaama weli

daawooyinkii kiimikada ahaa aynaan kala quusan nabrrada kale!

Laakiin waxa mucjisada ah ee la filanwaaga noqotay ayaa waxa ay tahay, maadaama macaan-ka dhibkiisu uu yahay sonkorta jidhka ku badatay, qofkii macaan qabana laga ilaaliyo wixii sonkor leh oo dhan, sidee malabka oo aan ognahay inuu macaan yahay loogu daaweyn karaa nabraha ka dhasho cudurka macaanka?!

Waxa la filanaya waa inuu nabarku ka sii dari doono oo sii buqbuqdi lahaa lahaa?. Laakiin taasi ma dhicin oo waxaa dhacay wax cajib ah oo Aad loola yaabay, waxaa la arkay nabarkii inuu qallalay, nadiif noqday, maalmo ka dibna boogtii ay urutay oo hilib nadiif ah soo galay, laba illaa sadax usbuuc ka dibne nabarkii wuu wada bogsaday isagoo aan yeelan wax haaro ah ama tilmaamaya in meeshani ay boog ahaan jirtay.

Arrintaasi waa arrin qofkii aan rumeynsneyn eebe iyo awood-diisa caafimaad ee malabka ka fajacin karta, maxaa yee-lay arrintani waa wax khilaaf-san miisaankii iyo aqoontii ay

dhakhaatiirtu wax ku qiyaasan jireen.

Waxay dhakhaatiirtu ogaayeen in nabarrada uu macaanku keeno ay badanaa u dambayso in suulka ama farta boogta yeelatay in la jaro, haddii jariin ay ka badbaadana in bogsashadeedu ay qaadato in ka badan 6 bilood, waxay kaloo ogaayeen in markasta oo nabarka macaanka la dhayo inuu xoqitaan ama hoolis joogto ah u baahan yahay si unguyada dhintay looga saaro meesha, waxay kaloo ogaayeen in nabarku markuu jeermiska ka dhinto xitaa in maqaar lagu talaalo meesha boogta ah ay qasab tahay. Cilmibaadhis isa soo tartay kadib iyo arrintii oo noqotay wax aan la hor istaagi karin, waxay shirkadihii lool-lan kulul u galeen in malabka ay daawo ahaan u ansixistaan in loo isticmaali karo nabraha sonkorta iyo nabraha ku sameysma dadka sariiraha saaran ee naafada ah.

Shirkadii ugu horeysay oo ku guulaysatay in loo ansixiyo malabka waxay ahayd sanadkii 2007.

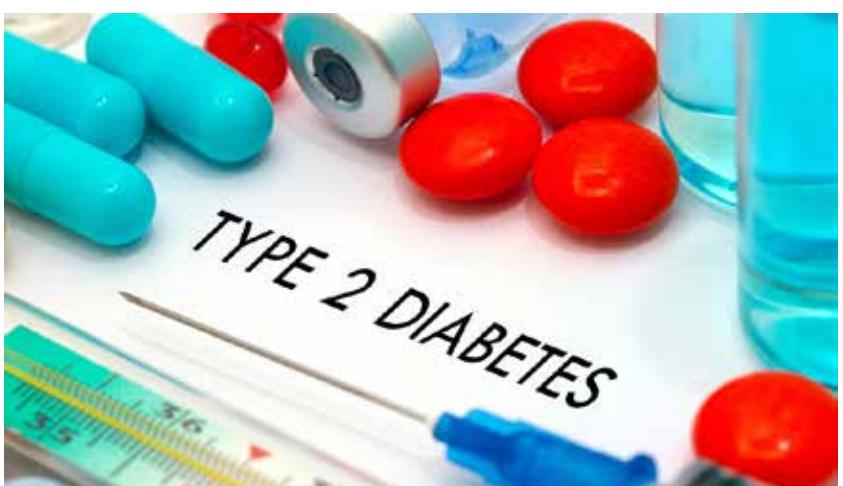
Tijaabadayda Gaarka Iyo Waxii Aan Ka Faa'iiday:

Waxaa isoo martay dhowr xaa-ladood oo 5 ka mid ah ay ahaayeen dad hore looga soojaray faraha lugaha qaar ka mid ah ama iyaga oo dhan, waxay lahaayen boogo isugu jira kuwa cusub iyo kuwo raagay oo u badanaa suulasha hoostooda, faraha qaarkood iyo cagta hoose. Waxay qaarkood la soo tacaalayeen boogaha lugahooda ku yaalla muddo bilooyin ah iyagoo ti-

maamay in ay soo isticmaaleen daawooyin aad u badan oo isugu jiro irbado iyo daawooyin loogu talagalay in lagu dhayo nabarrada oo waxtarkoodu aanan la tilmaami karin. Ilaa-hay mahaddii, kulligood way ku bogsadeen ku daaweyntii malabka inkastoo ka bogsashada ay ku kala duwanaayeen, qofkii ugu dheeraa wuxuu qaataay 53 maalmood gudahood.

ka saartaa "debridement" oo marka uu fresh noqdo oo dhiig nadiif ah ka yimaado ka dib ayaad malabka ku shubi kartaa hadduu nabarku uu yeeshay god ama dalool kadibna aad baandhayjka ku daboolysisid ayaa malabka marinaysaa waad ku duubaysaa.

2- Dhaymada caadiga ah waxaa lagula taliyaa qofka inuu

Talo Ku Socoto Dhakhaatiirta Iyo Kalkaaliyaasha:

Waxaan kula talinayaa dhammaan dadka la tacaala bukaan-nadan leh boogaha ay sonkortu keentay in ay adeegsadaan malab saafi ah haddii ay heli karaan iyagoo aan firin faa'iiddada ay ka heli jireen daawooyinkii ay dhaymaha u isticmaali jireen iyo kuwii qallajiyaa ahaanta ay u siin jireen bukaanadooda. Waa inaad ilaalisa shuruudahan soo socdo haddii aad rabtid in bukaankagu uu dhakhso u bogsado:

1- Inta aadan isticmaalin mar-ka ugu horreysa waa in aad nabarka nadiifisaa oo wixii qashin ama unguyo dhintay

maalin dhaaf ama labadii maalmood uu dhaymo u yimaaddo, laakiin malabku wuxuu u baahan yahay in la sugo 5 maalin illaa 7 maalmood.

3- Badanaa markuu bukaanku kuu soo laabto inkastoo ay ku xidhan tahay heerka nabarkiisa uu marayay markii horeba, laakiin badanaa nabarkoodu wuu qallalan yahay oo dheecaan ma yee-shaan, haddii uu nabarku nadiif yahay, waxba maydhi maydhis baandhayjka iyo walxaha lagu duubo goobta nabarka ah, waad ka baddalaysaa malab cusubna waad ku shubaysaa.

4- Waa muhiim in qofku aanu xidhan kabo buudh ah ama si kale u daboolan inta nabarku uu ka bogsanayo, sidoo kale waa in aanu kaba-ha xidhan dhowr saacadood oo xidhiidh ah, waxaa kaloo muhiim ha in baandhayjka lugta ku daboolan laga ilaa-liyo qoyaan iyo wasakh in ay gaadho, waa in aanu qofku cagaag ku soconin.

4- Intaa ka dib waxay ku xidhan tahay heerka bogsadha-da nabarku uu marayo iyo dhaymada inta loo dhaxay-siin karo. Ogow in aad istic-maasho malab saafi ah, had-dii nabarku raysan waayo waa in aad ka shakidaa maabka aad isticmaalaysid iyo qaabka aad u dhayaysid, ha hilmaamin in nabarku uu nadiif noqdo inta aanad mal-ab ku shubin.

DIGNIIN: Fadlan xabaasuudda ha u Iisticmaalin nabraha iyo boogaha oo idil, maxaa yeelay inkastoo jeermiska ay dilayso, laakiin nabarku wuu sii qod-mayaa. Xabaasuuddu waxay u fiican tahay jugta, dhaawaca murqaha iyo bararka kalagoy-syada xanuunka laakiin, nabra-ha furan ha ku shubin hana marin.

Madoobaysadu Ma Xaaraan baa?

Waxa suurtagal ah in qofku masalooyinka fiqigaa ee khilaafku ka jiro uu hal dhinac fatwadeeda maqlo ama akhristo, taasina ay sababto in aanu ogaan culimo kale oo sidan isaga loo fatwooday si ka duwan qabtaa ay

jirto masaladana khilaaf ka jiro.

Qoraalkeenani wuxu dul istaagi doonaa mid ka mid ah arri-maha fuqahadu isku khilafeen,

taas oo dadka badankooda hal dhinac fatwadeedu gaadhay. Waxaynu ka hadli doonna kh-

ilaafka masalada ku jira, halka khilaafku yahay, sida loogu kala aragti duwan yahay iyo in aynu ku soo gunaanadno caddaynta midda inala qumman, innaga oo isbarbar dhigayna dhanna aan ka tagayn fatwadooda iyo dooddooda.

Masalada aynu ka hadlaynaa waa marsashada madoobaysada iyo waxa shareecadu ka qabto. Masaladan in la iswaydiyo waxa keenay laba xadiis oo ku soo arooray, kuwaas baa iyaga laftooda su'aal la iska waydiiyaa.

Xadiiska kowaad waa xadiiska Jaabir bin Cabdillaahi warinayo ee uu leeyahay: nebiga waxa u yimid Abu Quxaafa-Abu Bakar Sadiiq aabbihii, maalintii la furanayey Maka isaga oo timi-hiius aad u caddadeen, deeto Rasuulku NNKH wuxu yidhi, "Beddela timihiisa, madowgana ka dheereeya."

Xadiiska Jaabir waa mid sugar oo ku yaalla Bukhaari iyo Muslim laakiin dood baa ka jirta inta

dambe ee xadiiska ee odhan-aysa (Madowga ka dheereeya) uu culimo badan leeyihiin waa mudraj-hadal aanu nebigu odhan oo lagu daray. Dooddu waxay tahay sannadka kowaad ee xadiisku ku soo aro-oray ee ah Abu Khusayma in uu ka wariyey Abi Subayr, isna uu ka sii wariyey Jaabir in aanay ku jirin madowga ka dheereeyaa. Suhayr bin Mucaawiye Almukani aaya waydiyey Abu Subayr in xadiiska ay ku jirto (ka dheereeya madowga) deeto Abu Subayr wuxu ku jawaabay: MAY.

Warin labaad oo ku sugaran mus-nadka imaam Axmed aaya leh: nebiga waxa u yimid Abu Qux-aafa oo timihiisu cad yihiin, nebigu ooryihiisii ayuu faray in ay caddaanka wax uga mariyaan deeto wuxu ku yidhi, "Ka dheereeyaa madowga."

Warintanna Xasan bin Muusa aaya wuxuu waydiyey Abu Subayr oo sanadka warrinta ku jira in nebigu yidhi (ka dheereeya madowga) deeto Abu Subayr wuxu yidhi: MAY.

Warin saddexaad oo Xaakim soosaaray aaya leh: Curwatu bin Subaat aaya ka wariyey Abu Subayr oo isna ka wariyey Jaabir aaya leh: nebiga waxa u yimid Abu Quxaafa maalintii furashada Maka, deeto nebigu wuxu amray in wax la mariyo qoortiisa. Xadiiskan waxa lagu duray in aanu adeegsan habraaci hadalladii hore ee ahaa: ka dheereeya madowga. Sidaa darteed sugnaantiisa aaya la isku qabsadayba.

Saxiixa Muslim wuxu dhigayaa

in Ibnu Jurayj ka wariyey Ibnu Subayr, isna uu ka sii wariyey Jaabir bin Cabdillaahi ay ku sugaran tahay ereyga: ka dheereeyaa madowga. Sidoo kale sanad kale oo aan ahayn ka Muslim Lays bin Sacad ayey ku jirtaa ereyga ka dheereeyaa madowga oo ay leeyihiin waxay ka sugaran tahay Ibnu Subayr. Qolyahani waxay ku doodayaan in Ibnu Subayr ilow yeeshay sidaas darteed uu u ilaaway.

“Waxa iman doona aakhir samaanka duul timahooda u madoobaysta sida qollayda oo kale, kuwaasi jannada Ilahay urin maayaan.

Xadiiska Anas bin Maalik ee odhanaya: ka beddela cirrada oo hana u dhawaynina madow isagu waa dacif sida uu ku tagsan yahay Luhayca uu leeyahay la daliishan maayo.

Kolka warinta la isku soo ururiyo waxay ku biyo shubanaysaa sida imaam Axmed soo warinayo in odhaahda ah (ka dheereeyaa madowga) aanay xadiiska

ku jirin oo ay mudraj-hadal aan ahayn hadalkii nebiga uu yahay, kaas oo la leeyahay Ibnu Jurayj oo abii Subayr ka sii wariyey ayaa siyaadadan la yimid, sidaa darteed maaha xadiis nebi.

Cillad kalena waa lagu sheegaa xadiiska oo ah in sugnaantiisa la iswaydiiyaba sababta oo ah xadiisku wuxu ku wareegayaa Abi Subayr, Abu Subayrna wuxu caan ku ahaa tadliiska, mana caddayn in uu ka maqlay Jaabir xadiiska, xadiisku riwaayaadku lahaa oo dhan, sidaa ajligeed ayaa la leeyahay siyaado ha joogtee sugnaantiisa aynu hor-raysiino.

Midda sii caddaynaysa xadiisku in uu mudraj yahay innaga oo u iman doonna waa in tiro badan oo saxaabada iyo taabiciinta ahi marsan jireen madoobaysada. Midda ka sii daran baa ah in Ibnu Jurayj oo xadiiska warinayaas isaguna madoobayn jiray timaha.

Sida cadna amar kastaa waajib ma faa'ideeyo, diidmo kastaana xaaraantinnimayn ma faa'idayso, xadiiskan haddii la yidhaa waa sugaran yahay oo mudraj maaha sida culimo badan ku doodayso oo aynu nidhaa waa hadalkii nebiga waajib noqon maayo loona fahmi maayo in la fogaynayo timaha in la madoobaysto, sida aanay waajib ugu ahayn in timaha uu beddelo qofku oo aanu ku khasbanayn in uu timihiisa beddelo hadday cirraystaan, sidaa si la mid ah kuma khasbana hadduu beddelayo in uu madow ka dheeraado, sababta oo ah labada amar midna waajib ma faa'idaynayo.

Xadiiska labaad ee madoobaysada ka hadlayaa waa xadiiska Cabdillaahi Ibnu Cabbaas uu ka wariyey in Rasuulku yidhi, "Waxa iman doona aakhir samaanka duul timahooda u madoobaysta sida qoollayda oo kale, kuwaasi jannada Ilaahay urin maayaan."

Xadiiskan dood weyn baa ka taagan sugnaantiisa, waxa la isku hayaa mid ka mid ah ragga silsiladda warinta ku jira oo aanu sognayn qofka uu yahay. Silsiladda xadiisku waxay leedahay in Cubaydullah ka wari-nayo Cabdkariim, isna uu ka sii warinayo Saciid bin Jubayr oo ka warinaya Cabdillaahi ibnu Cabbaas.

Doodda muxaddisiintu waxay tahay qofka uu yahay Cabdikariimka silsiladda warinta ku jiraa. Qaar baa leh waa Cabdikariim ibnu Abu Mukhaaraq abu Umaya Basri oo lagu yaqaan daciifnimo. Ragga qaar baa leh isaga maahee waa Cabdikariim bin Maalik Jusari oo run lagu yaqaan. Doodda xadiiskani waa labada Cabdikariim midkee baa ku jira warinta.

Xadiiskan ibnu Jawsi iyo Shawkaani waxay ku dareem mawducadka-axaadiista been abuurka ah, iyagoo ku sababeeyey ku jirista Cabdikariim ibnu Abu Mukhaaraq abu Umaya Basri oo beenaale ay ku yanqaneen.

Dabaraani wuxu leeyahay Cabdikariimku waa ibnu Mukharaaq abu Umaya, sidaa darteed ma sugna xadiisku ee waa daciif. Ibnu Ciraaq ayaa isna dooddan qaba.

Xaafid Calaa'I iyo ibnu Xajar iyaga agtooda xadiisku wuu ka sugan yahay oo waxay leeyihi-in maaha qofka xadiiska wari-naya Cabdkariim ibnu Abu Mukhaaraq abu Umaya Basri ee waa Cabdkariim bin Maalik Jusari oo run lagu yaqaan.

Ragga xadiiskan durayaa waxay leeyihi-in xadiisku wuxu leeyahay aakhira samanka waxa iman doona rag timaha madoobaysta, laakiin isla cahdigii nebiga oo ah wakhtigii saxaabada ayaa la marsanayey oo saxaabada iyo taabiciinta qaarkood marsanayeen, sidaa ajligeed siday u suurtagal tahay in nebigu yidhaa aakhiru saman.

Ibnu Jawsi wuxu leeyahay maha xadiis sugar, xataa hadduu sugar yahay marnaba lagama qaadanayo xaaraantinnimayn, sababtoo ah xadiiska wax amar ah kuma jirto, waa ka warraan cid laga warramayo, ka warrankuna xukun lagama qaato, waa sida kolku nebigu Khawaarika ku tilmaamay in ay timaha dhukurtaan oo wada xiiraan, sida xadiiskaan looga qaadanayn in dhukurashadu xaaraan tahay ayaan kanna looga qaadanayn in madoobay-sadu xaaraan tahay ayey leeyihi-in haddii uu sugmaba.

Duul uun baa imanaya ayuu xadiisku yidhi ee ma timaha ay madoobaysteen bay jannada urteeda ku waayayaan? waa maya ee sida Khawaarij lagu fogeyey aaminaadoodii qalloocnayd uun baa kuwanna wax lagu haystaa, waa haddii u sugmaba.

Doodda muxadisiinta ee labadan xadiis waxay dhalisay khilaaf masalada ay ku kala duwan yihii fuqahada iyo madaahiibtu. Iyaga oo qaarba dhan maraya, qaar baa qaba in labada xadiis sugar yihii, ama midkood sugar yahay, sidaa ajligeed ay madoobaysadu xaaraan tahay, halka qaar leeyihi-in waa karaahiy, kuwa ugu dambeeyana ay qabaan in ay xalaal tahay madoobaysadu.

Dooddodu waxay ku sargo'an tahay halka ay labada xadiis ka taagan yihii.

Ugu horrayn fuqahadu way isku waafaqsan yihii in timaha la madoobaysan karo kolka dagaal lagu jiro. Ibnu Xajar wuxuu tilmaamay in qofka dagaalka galaya loo oggolyahay, sababtuna ay tahay in la cabsi galiyo gaalada oo halkay ragga odayaal ka moodi lahayeen dhallinyaro kolkay u arkaan baqa-jabaan.

Waxana la isku khilaafsan-ayn xaaraannimadeeda in madoobaynta kolka khiyaamo loo adeegsanayo, sida gabadh loogu geed fadhiisanayo ama iyadu nin isku da'yaraynayso. Mabaarakfuuri waxa uu yidhi: in madoobayso la marsado, iya-da oo ujeeddadu tahay in dadka lagu khiyaameeyo waa la isku raacay xaaraantinnimadeeda.

Doodda khilaafku waa marsashada madoobaysada iyadoon dagaalna lagu galayn gabadhna lagu doonayn, gabadhuna wil isug da'yaraynayn ee qofku iskii isaga marsanayo. Marsashada fuqahadu waxay ka leeyihi-in shan mawqif oo kala duwan.

Mad'habka kowaad waa qayb Shaaficiyada ka mid ah sida Nawawi oo ku tagsan in ay xaaraan tahay marsashada madoobaysadu, waxa kale oo arrinkaas qaba qayb ka mid ah culimada mucaasiriinta ah. Mad'habka labaad wuxu qabaa in ay karaahiy tahay marsashada madoobaysadu, waxana middaa qaba Xanafiyada, Maalikiyada, Xanaabilada iyo qayb Shaaficiyada ka mid ah sida Qasaali iyo Baqawi.

Ibnu Qayim oo arrinta karaahiyada ka hadlayaa wuxu leeyahay: madoobayso in la marsadaa waa karaahiy-arrin laga wanaagsaney in la sameeyo sida ay qabaan koox culimada ka mid ah, waana mappa qumman xukunka shaki la'aan."

Mad'habka saddexaad waxay qabaan in ay bannaan tahay marsashada madoobaysadu sida koox Xanafiyada ka mid ah, Ibnu Jawsi, Ibnu Mulqin, Maxamed bin Xasan, Abu Yuusuf iyo culimo badan oo mucaasiriinta ah sida faqiihii qarnigii labata-naad Sayd Saabiq. Mad'habka afaraad wuxu u dhigaa qayd sida taabiciigii Suhri iyo Ibnu Baddaalkii Maalikiga ahaa.

Sidoo kale Taabiciinta kala ah: Suhri, Cumar bin Cusmaan, Cali bin Cabdillaahi bin Cabbaas, Abi Salama bin Cabdiraxmaan, Cab-

diraxmaan bin Aswad, Muuse bin Dalxa, Ayuub, Ismaaciil bin Mucdi Karb, Muxaarib bin Dasaar, Yasiid, ibnu Jurayj, ibnu abi Layla, Siyaad bin Cilaqa, Qaylaan bin Jaamic, Naafic bin Jubayr iyo Cumar bin Cali Muqaddami ay marsan jireen madoobaysada.

Culimadu waxay leeyihi-in hadday madoobaysadu xaaraan ahaan lahayd saxaabada marsanayey ayaa lagu diidi lahaa, lamana hayo cid ku diidday marsashadooda oo kaga hor timid. Culimada qaar ayaa leh hadalka nebigu wuxu sax ku yahay in uu yidhi wax ku beddela cirrada kolku odayga ka hadlayey. Wax ku beddela madoobaysaa noqon karta haddii sidiisa loo raaco.

Ugu dambayn fatwada ah in madoobaysadu xaaraan tahay waa mid laga xoog badan yahay, waxana ka xoog badan tirada saxaabada iyo taabiciinta ah ee dhaqangelisay marsashada madoobaysada.

Waxa qoray: Sheekh Cabdirisaq Xasan rakuub

WARSAN
WACYI-GELIN | TOOSIN | DHISID

WAXA LAGA HELIKARAAB:

Nabaad Supermarket (Shaqaalaha), National Book Centre (Km4)	Universal Bookshop (Hargeysa)	Al-Risaala Bookshop (Bossosa)
---	----------------------------------	----------------------------------

**FOR
ADVERTISING
SPACE
CALL:
+252 616 460 132
Email: warsan54@gmail.com**

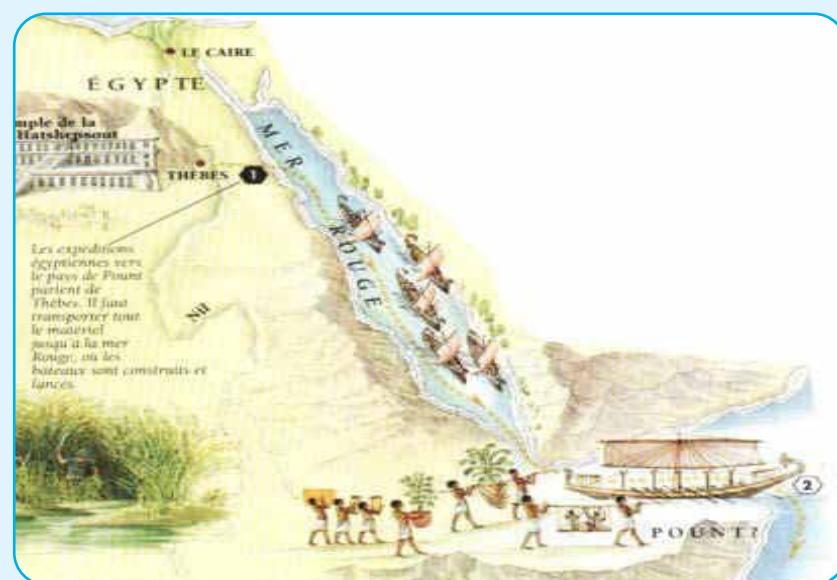
Magaca “Dhulkii Udugga” (Land of Punt) Berbera ayaa lahayd

Dhulkii Udugga

Caaqilladii Punt mid ka mida iyo xaaskiisa

Magaca “Dhulkii Udugga” (Land of Punt) ee ay Puntland hadda sheegato magaalada Berbera iyo degaanada hoos yimaadda ayaa lahaan jiray ilaa waqtii aad u fog. Arrintaasi mid hadal badan u baahan ma aha, ee waa mid si heer caalami ah ugu xusan kutubta taariikhda ee maktabadaha adduunka lagu akhristo.

Mudanayaasha kala ah **Michael R. T. Dumper** and **Bruce E. Stanley** oo ka mid ah aqooniyahannada mawduucan wax ka qoray sidan ayay arrintaa uga hadleen:

“Sida Cadan oo kale ayay Berberi taariikh fog leedahay. Waxay ahaan jirtay meel muhiim ah oo isku xidha ganacsiyada masaaafadaha dhaadheer isaga gudba sida buuralayda Itoobiya, Carabiya, Yemen, Gacanka Beershiya iyo Hindiyaa. Muddo hadda laga joogo 2300 oo sannadood dhalashadii Nebi Ciise ka hor, xeebta Berbera iyo taagagga u dhow ee wax soo saarka leh waxa ay Masaaridii hore u taqaaney “Dhulkii Udugga’ (Land of Punt)”

Qoraalka loo yaqaan “Periplus Maris Erythraei” oo ah mid caan ah oo la qoray, sida la sheego, muddo in yar ka dambaysay dhalashadii Nebi Ciise, ahna qoraalka ugu da’daa weyn ee ay Berberi ku xusan tahay inta qoraal maanta taariikhda adduunka lagu hayo ayaa waxa ku xusan in ay Giriiggu ilaa berigaa yaqaaneen dhulka iyo magaalada maanta Berbera loo yaqaanno oo beryahaa MALAO lagu magacaabi jiray.

Waxay Giriiggu berigaa ogaayeen in ay mee-shani ahayd halka laga helo malmalka, fooma iyo dhir kale oo udgoon oo Masar iyo meelo dhulka Carabta ka mid ah loo dhoofin jiray.

Haddaba dadka aan taariikhdaas ogeyni sidaas ha ula socdaan.

Axmed Iid Aadan
ahmediid@hotmail.com

Haddaannad Warsan ku Arag Meel Kale Ha Ka Doonin

WAXA LAGA HELIKARA:

Nabaad Supermarket
(Shaqaalaha), National
Book Centre (Km4)

Universal Bookshop
(Hargeysa)

Al-Risaala Bookshop
(Bossosa)

www.thewarsan.com

Print OnDemand
Online Print Shop

A2 / B2 Digital and Offset Printing

Our Services:

01 Fliers	06 Folders	11 Certificates	16 Caps
02 Office Stationary	07 Calenders	12 Brochures	17 Pens
03 Complimentary Slips	08 Letter heads	13 Graphic Design	18 T-shirts
04 Books & Magazines	09 Posters	14 Gift Bags	19 Stickers
05 Company Profile	10 Business Cards	15 Banners	20 Diaries

We Love to Print

✉: P.O. Box 49912 - 00100 Nairobi, Kenya ⌂: info@graphic.co.ke

⌚: +254 720 555 050 ⌚: +254 720 888 882 ⌚: +254 780 600 002

SOS CHILDREN'S
VILLAGES

TUULADA BARBAARINTA DHALLAANKA

